وەڵامدانەوەی مشتێ لەخەرمانی گومڕایەکانی ماکوان کەریم

نووسینی :

الأستاذ أسامة توحيدي الشارزوري

بسم الله الرحمن الرحيم

وەڵامدانەوەی مشتێ لەخەرمانی گومڕایەکانی ماکـوان کەریـم

نـووسینی :

الأستاذ أسامة توحيدي الشارزوري

ئامادەکردنی :

قوتابی ماموستا ئوسامە تەوحیدی (شارەزووری)

الدولة الإسلامية
خلافةُ على مِنهاجِ النُّبوّة

پێڕست

ژ	بــــابـەت	لاپەڕە
١	پێشەکی	٢-٣
٢	ماکوان ئایەت وسونەت ڕەد ئەکاتەوە لەبارەی دروستبونی ئادەم	٤-١٢
٣	ماکـوان ڕیبـا حەڵاڵ ئەکات	١٣-٢٠
٤	ماکـوان ڕەدی قورئان ئەکاتەوە لەبارەی تەمەنی پێغەمبەر نوح	٢١-٢٦
٥	ماکـوان تانە لەحوکمڕانی پێغەمبەر ئەیـا صلى الله عليه وسلم	٢٧-٣٥
٦	ماکـوان مۆسیقـا حەڵاڵ ئەکـات	٣٦-٤٤
٧	ماکـوان یەکێتی وپارتی بەموسڵمان ئەزانێت	٤٥-٥٢
٨	ماکوان ئەڵێت الله عدل نییە لە دوونیادا عـەدلی الله بۆ قیامەتە نەک دوونیا	٥٣-٦١
٩	ماکـوان تانە لەنواقض الاسلام ـی شێخ محمدی کوڕی عبدالوهاب ئەیات	٦٢-٨٣
١٠	ماکوان چونە پەرلەمان ودەنگدان حەڵاڵ ئەکـات	٨٤-١٠١

پێشـەکی

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله القوي المتين والصلاة والسلام على مَن بُعِث بالسيف رحمة للعالمين، أما بعد

قـال الله تعالـى :

(فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ ﴾)

ئەوانەی لە دڵیاندا لادان هەیـە هەمیشە ئامادەن بۆ فیتنە نانەوە هەر بـەدوای دەقـە (موتەشابیە)ـەکان ئـەگەڕێن و بەئارەزووی خۆیان تەفسیری بـۆئـەکەن بە مەبەستی گێرە شێوێنی و لادانی خەڵکی لە ڕێگای ڕاست و دروسـتکـردنی گومان بۆیان وە یان هەرچۆنێک دڵیان حەز بکا مانای بـۆ بکەن و تەفسیرو لێکدانەوەی هەڵەی بۆ بـکەن

پێغەمبەر صلى الله عليه وسـلم هەواڵی یاوینـەتـێ و فـەرموویـەتی : (فَإِذَا رَأَيْتِ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ ما تَشَابَهَ منه فَأُولَئِكِ الَّذِينَ سَمَّى اللَّهُ، فَاحْذَرُوهُمْ) سەحیح ـی بخاری ٤٥٤٧.

گەرئەوانەت بـینی کەشـوێنی دەقـە متشابهەکان ئەکـەون ئائەوانە ئەوکەسانەن کەالله تعالى ناوی بـردوون(بەوەی دڵیان نەخۆشە) ئاگاداری ئەوکـەسانە بن .

وتم پێغەمبەر صلى الله عليه وسلم ئومەتەکەی وریاکـردۆتەوە لەوکەسانەی شـوێن ئەو دەقانە ئەکەون کەواتاکـەی ڕوون نیـە وچەند واتایـەک هەڵئەگرن لەگەڵ ئەوەشـدا پێغەمبەر صلى الله عليه وسلم وریایی کـردینەوە لەوکەسانە ئەی چجای کـەسێکی موعتەزیلەی بەناو ئەقـڵانی وەکو ماکـوان کەبـەئەقڵی خۆی فەتوا ئـەیا و ئایەت وفـەرموودەی صەحیح ڕەد ئـەکاتەوە

گەر پێویست کـات وریابین لەوکەسانەی شـوێن ئایەتە متشابهەکان ئەکەون ئەی چـجای ئەوکەســەی شوێن ئەقڵ وهەواو ئارەزووی خۆی کـەوتەوە ڕەدی حوکمـەکانی الله ئـەکاتەوە

ئیمام ابن تیمیه رحمه الله تعالى له مجموع الفتاوى ٢٨ - ٢٣١ ئـەفـەرموێت : (فان بيان حالهم وتحذير الأمة منهم واجب باتفاق المسلمين) ڕوونـکردنەوەی حاڵــی خاوەن بیدعەکـان و ئاگادار کـردنەوەی ئـوممەت لێیـان واجـبە بەیەکدەنگـی موسڵمانان .

وەئـەفەرموێت : (قيل لأحمد بن حنبل رحمه الله تعالى : الرجل يصوم ويصلي ويعتكف أحب اليك أو يتكلم في أهل البدع , فقال : اذا قام وصلى واعتكف , فانما هو لنفسه , واذا تكلم في أهل البدع فانما هو للمسلمين , هذا أفضل)
وتــرا بەئەحمـەدی کوڕی حەنبەل رحمـەالله تعالــی پیـاوێک ڕۆژوو ئەگـرێ ونوێژەکـات واعتکاف ئـەکات خۆشەویسـترە لات یان ئەوکەسـەی کەقسە لەسەر خاوەن بیدعەکـان ئەکـات ؟ ئیمام فـەرمووی ئەوکەسـەی نوێژەکات واعتکاف ئەکـات سوودەکەی تەنها بۆخۆیـەتی بـەڵام ئەوکـەسەی قـسە لەسەرخاوەن بیدعەکان ئەکـات سـودی بۆموسڵمانانە ئەم کەسـە بـاشترە .

کـەواتا لەم ڕووانـگەیەوە ئەرکـی سەرشانمـانە بەڕوونکردنەوەی حاڵــی ئەم گــومڕایانە جـاکەحاڵی ئەم کەسـانەت زانی ئەوا بۆت جائیزنیــە دین لەئەهلی بیدەع وەرگـریت وبەدیاریـانەوە دانیشیت بـەڵکو ئەبـێت هەجریـان بکەیت ورقت بێیتەوە لێیـان لەمڕۆشـدا خەڵکـانێکی زۆر بەم ماکـوان خەڵەتـاون وگوێی لێ ئـەگرن و کتێب ـی ئەکـڕن جا ئێمـەش پوختەیــەک لەقسەکانی هەڵ ئەسەنگێنین بـەکتاب وسونەت و وتەی زانایـان تابزانن ئەم ماکـوانە چەند دوورە لەکـتاب وسـونەت

ماکـــوان ئایەت وسونەت ڕەد ئەکاتەوە لەبارەی دروستبونی ئادەم

دروسـتبونی ئادەم لەگڵ و دایـکە حەواش هەر لەئادەم دروست بوە لەپەراسوی چەپی ئادەم بەجەمعی نێوان ئایەت وفەرموودەی صەحیح وەڵامێک بۆنەخوێندەوار ونەزان ماکـوان کـەریم کەڕێبازی مولحیدەکـانی گرتۆتە بەر لەڕەدکـردنەوەی هەموو ئەو ئایـەت وفەرموودانەی بەئەقڵی خۆیەوە ناچێت.

ئەم جـاهیلە کەنازانێت قورئان بخوێنێتەوە هاتوە گاڵتە بەو ئایەت وفەرموودانە ئەکـات کەلەبارەی خەلقی ئادەمەوە هاتوون ئەڵێت ئادەمیش هەر لەڕێگەی سکەوە لەدایـک بوە وە ئەو ئایەتەش ڕەد ئەکاتەوە کەالله تعالـی ئەفەرموێت :

(إِنَّ مَثَلَ عِيسَىٰ عِندَ اللَّهِ كَمَثَلِ آدَمَ ۖ خَلَقَهُ مِن تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ كُن فَيَكُونُ)(١)

نمونەی (ئادەم) و (عیسا) لەیەک ئەچێت کەنموونەی ئادەم دروستبوونیەتی لە گڵ پاشان الله تعالـی فەرمووی: ببە! خێرا ئەویش بوو، کەوابوو حاڵی عیسا سەرسوڕهێنەرتر نییە لەحاڵی ئادەم چونکە عیسا ئەگەرچی دایکی هەبوو بەڵام خۆ ئادەم نە باوکی هەبوو نەدایک بەڵکو لە گڵ فەراهەمی هێنا، دەسا ئیتر ئەو هەموو مشت و مڕەتان لە چییە وبۆچی پێتان سەیرە عیسـا بەبێ باوک لەدایـک بوبێت کەئادەم بێ باوکـ ودایک الله تعالـی لەگڵ دروستـی کرد .

لێرەدا ئایـەتەکە بەموحکەمـی باسی عیسا وئادەم ئەکات کەئادەمی لەگڵ دروست کردووە بەبێ دایـک وباوک پێی فەرموو ببە بـوو وەعیساشـی بەکن فیکون ـێ خەلق کـرد لەسکی مەریەمدا

(١) : ســـــورة ال عمـران آيـــة ٥٩

وە الله کەئەفـەرمویێت نمونەی عیسا وەک ئادەم وایـە واتا لەهێز ودەسـەڵاتی الله تعالی هیچیان لەهیچیان قورستر نیـە لەلای الله تعالـی واتـا هێنانەبونی هەردووکـیان لەدەسەڵاتی الله دا هیچی بۆالله قورس نیـە وەکچۆن الله تعالـی ئادەم ـی لەگڵ دروستکرد بێ دایـک وباوک و توانی ئادەم بێنێتە بوون ئەوە بۆالله ئاسانترە کە عیسا بەبێ باوک بهێنێتە بوون بەوشـەیەک ئەمە واتای ئایـەتەکەیـە کەئەو نەزانە نەخوێندەوارە بەئەقڵی خۆی دارشتن وتەفسیری بۆئـەکات.

ئێستا بەئایەت ودەقـی فەرمووده ئەیسەلمێنین کەئادەم یـەکەم مرۆڤە وباوکی مرۆڤـە وە الله تعالی ـش ئەفەرموێت سەرەتای ئێوەی مرۆڤ لەگڵ بـووە وهەر لەویش هاوسەری بۆدروستکردووە وە ئادەم وهاوسەرەکەی دابەزاند بۆسەر زەوی لەوانەوە مرۆڤـایەتی زیادی کـرد وە هەر لەقورئان وسونەت الله تعالی ورسولەکەی چۆنیـەتی دروست بوونی ئادەم باس ئەکـەن بۆمان کە الله دەفەرمووێت :

﴿ وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ (34) وَقُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَٰذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ (35) فَأَزَلَّهُمَا الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ ۖ وَقُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ ۖ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ (36) ﴾ (١)

(١) : ســـورة البقره آيــة (٣٤-٣٥-٣٦)

واتە: ئەی پێغەمبەرا ئەو کاتەیـان بیربێنەوە کەئێمە بەفریشتەکانمان گوت: سوجـدەو کڕنووش بەرن بۆ ئادەم ئینجا ئەوانیش دەست بەجێ کڕنووشیان برد تەنـها ابلیس (شەیطان) نەبێت ئەو سەرپێچیکردو خۆی بەزلزانیی و بوو بەیەکێ لە بێ باوەڕان

گوتمان: ئەی ئادەم! خۆتوو هاوسەرەکەت (حەوا) لە بەهەشتدا نیشتەجێ ببن و لەهەر کوێی حەز دەکەن رزق و رۆزی بەفراوانی بخۆن بەڵام تەنها نزیکی ئەم درەختە مەکەونەوە ئەگینا ئەگەر بیخۆن لە ستەمکاران دەبن بـەڵام شەیتان پێیهەڵخزاندن و لەخشتەی بردن ئیتر لەو نازو نیعمەتە دەری پەڕاندن و بە دەرکردنیدان و ئێمەیش پێمانگوتن مادەم ئەو فەرمانەتـان شکاند ئیتر لێرە جێتان نابێتەوەو ئـەبێ لە بەهەشت دابەزنە خوارەوە هەندێکیشتان ببنە دوژمنی هەندێکتان ولەزەوی بژێن هەتا ماوەیەکی دیاریکراو بۆ مردنتان.

کـەواتا ئایەتی قـورئان باسـی ئادەمـی کردووە وەک سەرەتا ودەست پێکی مرۆڤـایــەتی ئێستا بابزانین الله چۆن ئادەم وهاوسەرەکەی دروسـتکـردووە

① الله تعالــی لەقورئاندا ئەفەرموێت

(هُوَ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن طِينٍ ثُمَّ قَضَىٰ أَجَلًا ۖ وَأَجَلٌ مُّسَمًّى عِندَهُ ۖ ثُمَّ أَنتُمْ تَمْتَرُونَ) (١)

(١) : ســـورة الأنعام آيــة ٢

واتە: ئەو پەروەردگارە بۆ یەکەمجار لە قوڕ مرۆڤی بەدیهێنا لە پاشان کاتێکی بۆ ژینیان دیاریکردو بڕیاریدا وادەیەکیشی بڕیاردا بۆ کۆتایی هەموو جیهان کەچی ئێوە دوای ئەو هەموو بەڵگانەیش لەسەر دەسەڵاتی الله هێشتا هەر دوودڵ و بەگومانن لە زیندووبوونەوە!

②وقـال الله تعالـى

(هُوَ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا) (١)

واتە: هەر ئەو الله یـە ئێوەی لە تەنها کەسێک (کـەئادەم ـە) دروستکرد وە هەر لەنەفسی ئەوکەسـەش هاوسەری- بۆ دڵ ئارامیی ئەو- فەراهەم هێنا

③وقال تعالى

(يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً) (٢)

واتە: ئەی خەڵکینە! لەو پەروەردگارەتان پەرواتان بێ و بترسن کە ئەو ئێوەی لە تاکە کەسێک (ئادەم) - علیه السلام - دروستکرد و هەرلەو تاکەکەسەش هاوسەرەکەی بۆدرووست دروستکرد.

(١) : ســــورة الأعراف آيـــة ١٨٩
(٢) : ســــورة النساء آيـــة ١

لەوانــەیە کەسێ وەک ماکوان ـی ئەحمەق بڵێت چۆن بزانین ئەوکەسـەی کەالله تعالـی لەقورئان باسی ئەکـات ئادەم ـە ؟ چۆن بزانین ئەوکەسـەی لەئایەتەکـان باسکراوە کەئایەتەکان ئەفەرمویێت لەگڵ دروست کـراوە وەهەر لەوکەسەش هاوسەرەکەی بۆ دروستـکردووە بەڵگە چیە کەئەوکەسـە ئادەم ـە ؟؟

بـەڵگەش یەکەم ئایـەتە کەلەسەرەوە دامنا وپاشـان فەرموودەی صحیح ـی بوخاری ومسلم ـە کەپێغەمبەر صلى الله عليه وسلم لەباسی ڕۆژی قـیامەتدا ئەفـەرمویێت: (أن الخلائق يأتون آدم يوم القيامة يطلبون منه الشفاعة ويقولون: يا آدم أنت أبو البشر، خلقك الله بيده ونفخ فيك من روحه وأمر الملائكة فسجدوا لك، وأسكنك الجنة، ألا تشفع لنا؟) (١)

هەموو مەخلوقات لەڕۆژی قیامەت یـەن بۆلای ئادەم وداوای لێ ئەکەن شەفاعەت بـکات ئەڵێن ئەی ئادەم تــۆبـاوکـی مرۆڤایەتیت الله تعالى تــۆی بەدەستی خۆی دروستکرد وە ڕوحـی بەبەرا کـردی وەفەرمانی کرد فریشتەکان سوجدەت بۆبەرن وەلەبەهەشت داینای ئایا تکـامان بۆناکەی ؟

سەرنج بەن الله تعالى لەئایەتەکان فەرمووی ئێوەی مرۆڤی لەیـەک نەفس بەدی هێناوە وەهەرلەونەفسەش هاوسەری بۆبەدی هێنا

(١) : البخاري (4712)، ومسلم (194)

فەرمووده‌كه‌ش ئەفـەرموێ ئادەم باوكی هەموو مرۆڤـايەتیە كەواتا بەتەفسیری رسول الله صلى الله علیه وسلم ئادەم ئەوكەسەیە كەالله تعالى لەگڵ بەدەستی خۆی دروستی كـرد وە هەر لەنەفسی ئادەم هاوسەری بۆ دروست كرد وەك خودی ئایـەتەكـان ئاماژەیان یـاوەتێ ئەمە نەتەفسیری زانایەكە نەقسەی ئەقڵی ئێمەیـە بەڵكو ئایەت بەئایەت ئایەت بەفەرموودە تەفسیركـراوە

كـەچی ماكوانە جاهل ئەڵێت ئادەمیش بەسـك لەدايـك بووە ! باشە لەكێ لەدايك بووە كەخۆی باوكــی هەموو مرۆڤايەتیە ؟

وە پێغەمبەر صلى الله علیه وسلم ئەفـەرموێت : (الناس من آدم، وآدم من تراب) (١) واتە: خـــەڵكی هەمووی لەئادەمـ ـە ئادەمیش لەگڵە.

كـەواتا ئەسڵی هەموو مرۆڤ لەئادەمـ ـە وئادەمیش لەگڵە ئەی چۆن ئادەم بەسـك لەدايـك بوو ماكوان ـی جاهل ؟

ئیمام ـی مسلم لە صحیحەكەیدا لەئەنەس ـی كوڕی مالـك گێڕاویـەتیەوە ئەفەرموێت پێغەمـبەر صلى الله علیه وسلم فەرمووی : (لما صور الله آدم عليه السلام في الجنة، تركه ما شاء الله أن يتركه، فجعل إبليس يطيف به ينظر ماهو، فلما رآه أجوف عرف أنه خلق خلقا لا يتمالك) (٢)

كاتێ الله تعالـی وێنەی جەستەی ئادەم ـی دروستكرد لەبەهەشت وهێشتا ڕۆحـی بەبەرا نەكـردبوو لەناو بەهەشت داینا تائەوەندەی الله خۆی ویستی لێ بوو بەوشێوە وازی لێ هێنا ئیبلیس بەدەوری جەستەی ئادەم هەر ئەهات وئەڕۆشت وسەیری ئەكـرد كەبینی ئادەم بەشی ناوەوی هەیە وبەشی ناوەوەی بۆشاییە بۆی دەركەوت ئەم مەخلوقە ناتوانێ خۆی كۆنترۆڵ بكات وخۆی بگرێت

(١) : رواه أحمد والترمذي (3955) وحسنه شعيب الأرناؤوط.

(٢) : أخرجه مسلم (2611)

تەنانەت رسول الله صلى الله عليەوسلم ڕۆژی دروستکردنەکەی ئادەمی باسکردووە ئەفەرموێت : (خَيْرُ يومٍ طَلَعَتْ عليه الشمسُ يومُ الجمعةِ، فيه خُلِقَ آدمُ، وفيه أُدْخِلَ الجنةَ، وفيه أُخْرِجَ منها) (١)
واتە : ڕۆژی هەینی لەهەموو ڕۆژەکان چاکتر وگەورەترە چونکەلەوڕۆژەدا ئادەم دروستکرا و لەوڕۆژەش خرایە بەهەشتەوە وەهەر لەوڕۆژەش لەبەهەشت دەرکرا .

کەواتا تائێرە تەنها ئایەت و فەرموودەی سەحیح وحسن مان هێناوەتەوە لەسەر ئەوەی ئادەم یەکەم مرۆڤە وە لەگڵ دروستکراوە وە الله بەدەستی خۆی دروستیکردوە وە هەرلەئادەمیش هاوسەری بۆ دروستکراوە

ئێستا کەزانیت یەکەم مرۆڤ ئادەم ـە وەئایەت فەرمووی لەئادەم هاوسەرم بۆبەدی هێناوە ئینجا یەینە سەرئەوەی چۆن هاوسەری بۆئادەم دروستکرد لەخودی ئادەم ؟

پێغەمبەر صلى الله عليه وسلم دەفەرموێت : (استوصوا بالنساء، فإن المرأة خلقت من ضلع، وإن أعوج شيء في الضلع أعلاه، فإن ذهبت تقيمه كسرته، وإن تركته لم يزل أعوج، فاستوصوا بالنساء) (٢)
واتە : لەگەڵ ئافرەتان بەچاک وجوانی وباشیەوە مامەڵە بکەن چونکە ئافرەت لەپەراسوو دروستکراوە وە بەشی هەرە لاری پەراسوو بەشی سەرەوەیەتی گەر بتەوێ ڕاستی کەیتەوە ئەوا ئەیشکێنی وە گەر لێشی گەڕێی بەردەوام خوار ئەبێت بۆیە لەگەڵیاندا بەباشی مامەڵە بکەن.

---

(١) : صحيح مسلم، 1456
(٢) : البخاري (5185، 5186) ومسلم (47، 1468)

کەچـی ماکوانـە جاهل درۆ بەدەم پێغەمبەرەوە ئەکـات صلی الله علیه وسلم ئەڵێت پێغەمبەر وەک پەراسوی چەپ وایـە بەڵام درۆتکرد پێغەمبەر صلی الله علیه وسلم ئەفەرموێ لەپەراســوو دروستکــراوە

کــەواتا بەدەقـی ئایەت کەالله فەرمووی لەیەکەم مرۆڤ کەئادەم هاوسەرم بۆ بەدی هێناوە فەرموودەکــە ڕوونی کردۆتەوە کەئافرەت ـی لەپەراسووی ئادەم بەدی هێناوە ئـایا پێغەمبەر صلی الله علیه وسلم دینی کــردووە بەئەفلام کارتۆن ئەی غەزەبی الله تعالی دابارێت بەسەرتا ئـایا ئەم ڕەتکردنەوە ئیلحادیـانە بۆئایـەت وفەرموودە بەئەقڵی سەقەتی تۆ لەپێناو چیــە ؟؟

خەڵــکینە ئاگاداربن بیروباوەڕتان لەقـورئان وسونەت وەربگرن نەکـ کەسـانێکی ئاوا جاهل کەهەر نازانێت قورئان بخوێنێتەوە تەنانەت لەم قـیدۆیـە ئایەتی (أَكَفَرۡتَ بِٱلَّذِي خَلَقَكَ مِن تُرَابٖ) بـــە اخلقت بالذى خلقك من تراب ! دوواتر ماکــوان ئەڵێت واتا ئەم کەسە ئەساسەکەی لەگڵ ـە نەک خۆی گڵ بێت

ئێمەش ئەڵێین ئەسـاسەکەی کەئادەم ـە الله بەدەستی خۆی لەگڵ دروستی کرد و وێنەی کێشا وڕوح ـی بەبەرا کرد کەچــی تۆ ڕەفزی ئایـەتەکـان وفەرموودەکـان بەئەقڵ خۆت ئەکەیتەوە سبـــحان ئەبێت ئەم جاهیلە چی لەدین بزانێت ؟ دوواتر ناوبردنی ئادەم بەوەی لەگڵ دروست کراوە وباوکی مرۆڤایـەتی ئایا ئایەت وفەرموودەی لەسـەربوو یـان قسەی ئەقڵی موفەسیرەکان بــوو ؟

ماکـــوان ڕیبـا حەڵاڵ ئەکات

ماكـوان كەریم ڕیــبا حەڵاڵ ئەكـات ئەڵێت مادام بەڕەزامەندی دوو تەرەفە [دوولایەنە نابێت بەڕیبا] نازانم ئەم مەرجەی لەكام دەقـی كتاب وسـونەت هێناوە سەد ساڵ بۆئەو بتوانیٚ یـەک دەلیل بێت كە زیادە خستنە سـەر پارەی قەرز ئەگەر بەڕەزامەندی نێوان دوو تەرەف بێت جائیزە ! وئەبێت بەقیست نابێت بەڕیبا!

سەرەتا با بزانین ریبـا دوو جۆرە

یەكەم / ڕیبای قەرز (ئەمە ئەوجۆرەیــە كەماكوان حەڵاڵی ئەكـات)واتە پارە وزێڕ وزیو بەیـت بەكەسێ بەقـەرز دواتر بەمەرجی زیادكردن پێت بـاتەوە ئەم جۆرە لەقورئاندا بەڕوونی باسكراوە

دووەم / ڕیبای كڕین وفرۆشتن ئەمەش دووجۆرە (ربا الفضل و ربا النسیئة)

ماكوان كەڕیبای دوواخستن بەزیادە خستنەسەر لەنێوان دووتەرەف بەحەڵاڵ ئەزانێت مەبەستەكە ئەوەیـە ئێستـا كـەزانیت زیادە خستنە سەر دراو بەقـەرز جۆرێكە لەجۆرەكانی ڕیبا بۆنمونە دیــنارێک بەدوو دینار ئەیـا بەقـەرز یان كیلوێـە گەنم ئەیـا بەكیلۆ نیوێ گەنم بـەقەرز ئەمە ڕیبــایە

وەک الله تعالـی ئەفـەرموێت :

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا الرِّبَا أَضْعَافًا مُّضَاعَفَةً ۖ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ) (١)

(١) : سـورة آل عمران ١٣٠

واتە : ئەی ئەوانەی باوەڕتان هێناوە! سوود چین لەسەر چین مەخۆن و وەری مەگرن لەالله بترسن و لە نافەرمانی خۆتان پارێزن بەڵکو سەرفرازبـن

و قال الله تعالى

(وَمَا آتَيْتُم مِّن رِّبًا لِّيَرْبُوَ فِي أَمْوَالِ النَّاسِ فَلَا يَرْبُو عِندَ اللَّهِ) (١)

واتە : ئەوەی بەناوی سوودە داوتانە بەخەڵکی هەتا سامان و دارایتانی پێ زیاد ببێ بـەڵام چاکبزانن لای الله هیچ زیاد ناکاو بەرەکەتی تێ ناکەوێ.

کەواتــا تێگەشتی جورێـکی ڕیبا بریتیە لەزیادە خستنە سـەر دراوەکـە لەمقابل پێدانی بەقـەرز

ڕیبا تاوانێــکی یەکجار گەورەیـە بەجۆرێ الله تعالــی فەرموویــەتی :

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ (278) فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِن تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُءُوسُ أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ (279)) (٢)

ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتان هێناوە! ئـەبێ بە تەواوی ملکچی فەرمان و قەدەغە کراوەکانی الله بن و لە گشت سنوورەکانی پارێز بکەن و، لە پاشماوەی سوودەکەشتان کە بەلای ئەم وئەوەوەیە واز بێنن و داوای مەکەن ئەگەر باوەڕداری ڕاستەقینەن (٢٧٨)

---

(١) : ســورة الروم ٣٩
(٢) :ســـورة البقرة

خۆ ئەگەر واتان نەکرد و دەستتان لە سوود خۆری هەڵنەگرت» ئەوکاتە جەنگێکی گەورە رابگەیەنن لەگەڵ الله و پەیامبەرەکەیدا -صلى الله عليه وسلم-، چونکە سوود خۆری دژایەتی کردنی فەرمانەکانی الله و پێغەمبەری الله یـە وە ئەگەر دەست لە سوود خۆری هەڵگرن و پەشیمان ببنەوە لێی سەرمایەکانی ماڵی خۆتان بە تەنهاو (بێ سوود) بسێننەوە لە قەرزارەکان ئیتر نە ئێوە لە قەرزارەکان ستەم کەن وە نە لەلایەن ئەوانیشەوە ستەمتان لێبکرێ (٢٧٩).

ئیمام ـی بوخاری ومسلم گێڕاویـانەتەوە لە أبي هريرة رضي الله عنه پێغەمبەر صلى الله عليه وسلم فـەرموویەتی : { اجْتَنِبُوا السَّبْعَ الْمُوبِقَاتِ } قالوا: (وما هن يا رسولَ الله؟ قال: «الشِّرْكُ بِاللهِ، وَالسِّحْرُ، وَقَتْلُ النَّفْسِ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالحَقِّ، وَأَكْلُ الرِّبَا، وَأَكْلُ مَالِ اليَتِيمِ، وَالتَّوَلِّي يَوْمَ الزَّحْفِ، وَقَذْفُ المُحْصَنَاتِ المُؤْمِنَاتِ الغَافِلَاتِ)

دووركەونەوە لەحەوت تاوانی لەناوبەر

1. شەریـكدانان بۆالله
2. سیحر
3. كوشتنی نەفسێ الله حەرامی كردووە تەنها بەهەق
4. خواردنی ڕیــبا
5. خواردنی ماڵ ـی یەتیم
6. پشت هەڵكردن وراكردن لەمەیدانی جەنگ
7. بوهتان كردن بەئافرەتی داوێن پاك

ڕیبـا لەنێوان دوو تەرەف بێت هەر ڕیبایە

رسول الله صلى الله عليه وسلم فەرموویـەتی : (لَعَنَ اللهُ آكِلَ الرِّبَا وَمُؤْكِلَهُ وشاهِدَيْهِ وَكَاتِبَهُ) (١)

لەعنەت ـی الله لەوەی ڕیباوەرئەگرێت لەوەشـی پێی ئەیـات لەوەشی شاهێدە لەنێوانیان لەوەشـی کەئەینوسێت .

ئەبینیت ڕیباکـە لەنێوان دووکەسـەدا دوو وەرگـر لەگەڵ ئەوەی ڕیباکەی یاوە دوو تەرەفـە رسول الله صلى الله عليهوسلم لەعنەتی لەوەش کردوە کەشایەتە لەنێوانیان و ئەینوسێت بۆیـان

دوو تەرەف کەڕازی بـن مامەڵە بەڕیباوە بکەن نابێت بەهۆی حەڵاڵکـردنی ڕیــبا بۆیان

پێغەمبەری الله صلى الله عليه وسلم فەرموویـەتی : (الْمُسْلِمُونَ عِنْدَ شُرُوطِهِمْ، إِلَّا شَرْطًا حَرَّمَ حَلَالًا أَوْ شَرْطًا أَحَلَّ حَرَامًا) (٢)

موسـڵمانان پابەندن بـەمەرجەکانیانیەوە تەنها مەرجـێ نەبێت کەحەرامێ حەڵاڵ کـات یان حەرامێ حەڵاڵ کـات. کەواتـا تۆی قەرز وەرگر کەڕازی بویت بەومەرجەی ئەو بـڕە پارەی وەرتگرتوە دوواتر بـەزیاتر بیەیتەوە ئەمە نابـێتە هۆی حەڵاڵ بـون چونکـە جائیزنیـە کار بەمەرجێ بکرێت کەحەرامێک حەڵاڵ بکات

(١) : رواه أحمد
(٢) : رواه البيهقي

ئیمام ـی الشافعي ئەفـەرمویّت : (لم يكن التراضي جائزًا إلَّا بما تَحِلُّ به البيوع) (١) واتە : ڕازی بونی نێوان دوو تەرەف جائیزنیـە تەنها لەمامەڵەیـەک کەخودی مامەڵەکە شەرعی بێت.

ئیمام ـی القرطبي دەفەرمویّت : (وغالبه -أي الربا- ما كانت العرب تفعله من قولها للغريم : (أتقضي أُم تُرْبِي؟)، فكان الغريم يزيد في عَدَد المال، ويصبر الطالبُ عليه، وهذا كله مُحَرَّمٌ باتِّفاق الأُمة) (٢)

زۆربـەی ئەو ڕیبایەی کەعەرەب ئەیـکرد ئەوەبوو بەکەسـی قەرز پێدراوی ئەوت قەرزەکە ئەیەیت یان زیادی ئەخەیتە سەر ؟ کەسی قەرزپێدراو زیادەی ئەخستە سەر دانەوەی ماڵەقـەرزکراوەکـە قەرز دەرەکەش چاوەڕێی ئەکـرد هەموو ئەمانە حەرامـە بەکۆدەنگـی ئومەت .

چونکـە دەقی سەڕیح ـی لەسەرە رسول الله صلى الله عليه وسلم فـەرموویەتی : (الذهب بالذهب، والفضة بالفضة، والبر بالبر، والشعير بالشعير، والتمر بالتمر، والملح بالملح؛ مثلاً بمثل، يداً بيد، فمن زاد أو استزاد فقد أربى، الآخذ والمعطي فيه سواء) (٣)

ئاڵتون بەئاڵتون زیو بەزیو گەنم بەگەنم جۆ بـە جۆ خورما بەخورما خوێ بەخوێ وەکو یـەک بێت دەست بەدەست بێت هەرکەس زیادە بات یان زیادە وەرگرێ ئەوا ڕیبای ئەنجام یـاوە وەرگر وبدەر وەکـو یەکن .

---

(١) : "الأم" (7/ 128)
(٢) :تفسير ئيمام القرطبي (3/ 348،)
(٣) : أخرجه مسلم (1584)

ببینن فــەرموودەکە لەو پەڕی ڕوونیدا کە پارە بەپارە ئاڵتون بەئاڵتون ...هتد ئەبێت وەکو یــەک بێت کەواتا قەرزدانی پارە بەکەسێ بەزیادە خستنە سەری بۆماوەیەکی دیاریکراو بەفەرموودەی سەحیح ڕیبایە بـەڵام قیست ئەوەیــە تۆ کاڵا ئەکـڕیت لەکەسێ بەنرخێ جیاوازتر جیاوازی نێوان ڕیبا وقیست لێرەدا ئەوەیـە لەقیست کـاڵایەک ئەکڕی بەنرخێ جیاواز واتا پارە ئەیـەی کاڵایـەک ئەکڕیت بەڵام ڕیبا لێرەدا ئەوەیە کەسـەکە پارەت ئەیاتێ بەمەرجی سود وزیادە خستنە سەر پارەکــە دوواتر تۆ پارەکەی بەزیاترت ئەیەیتەوە

لێرەدا هەردوو جنسەکە پارەیـە بەزیادخستنەسەر ئەمە ڕیبایە ئەمە پێی ناوترێ قـیست چونکە قیست جنسێکی پارەیـە جنسێکی کاڵایــە بـۆیە موسڵمانان ئاگاداربن.

ئیمام ـی مالك رحمه الله ئەفـەرموێت : (إنی تصفحت كتاب الله وسنة نبيه فلم أر شيئا أشر من الربا، لأن الله أذن فيه بالحرب) (١)

واتە : بەدواچون وپشکنینم کـردووە لەکتاب ـی الله وسونەتی رسولەکـەی صلی الله علیه وسلم هیچ شتێکم نەبینی لەڕیـبا خراپتربێت چونکـە الله تعالــی جەنگی لەسەر ڕاگەیـاندووە

دووای ئەوەی بەئایەت وفـەرموودە وئیجماع زانیـت ئەوەی ماکوان حەڵاڵـی کردووە جۆرێـکی ڕیبایـە ئایا حوکمی حەڵاڵکەری ڕیبا چیـە ؟

---

(١) : تفسير القرطبي (4 / 405)

ئیمام ـی ابن قدامة رحمه الله ئەفـەرمویێت : (ومن اعتقد حل شيء أجمع على تحريمه وظهر حكمه بين المسلمين وزالت الشبهة فيه للنصوص الواردة فيه كلحم الخنزير والزنى وأشباه ذلك مما لا خلاف فيه كَفَر) (١)
واتە : هەرکـەس بڕوای بەحەڵاڵکـردنی شتێ بێت کەبەئیجماع حەرام بێت وەحوکمەکەی لەناو موسـڵمانان ئاشـکرا بێت و گومانەکـان لەسەری ڕوابێتەوە بەهۆی بونی دەقـە هاتوەکانی کتاب وسونەت لەسەری وەک گۆشتی بەراز و زینا و هاوشێوەی ئەو حەرامـانە ئەوەی بەحەڵاڵـی بزانێت هیچ ڕاجیاوازی نیــە ئەوکەسـە کافرە.

شيخ الإسلام ابن تيمية رحمه الله ئەفـەرمویێت : (إن الإيمان بوجوب الواجبات الظاهرة المتواترة ، وتحريم المحرمات الظاهرة المتواترة هو من أعظم أصول الإيمان ، وقواعد الدين ، والجاحد لها كافر بالاتفاق) (٢)
واتە : بڕوابـوون بەواجب بونی واجبە ئاشکرا متواترەکانی ئیسـلام وبڕوابون بەحەرامبونی حەرامکراوە ئاشـکرا متواترەکـان لەگەورەترین ئصولەکـانی ئیمان وبنچینەی دینە ئەوەی نکۆڵی لێ بکــات کافرە بەیەکدەنگی زانایـان

---

(١) : المغني (12/276)
(٢) : مجموع الفتاوى (12/497)

ماکـــوان ڕەدی قورئان ئەکاتەوە لەبارەی تەمەنی پێغەمبەر نوح

ماکـوان قـورئانەکـەی الله تعالـى وفەرموودەی بخاری ومسلم بەدرۆ دائەنێت ئەڵێت نەنوح تەمەنی درێژ نەبووە لەوکاتانە خەڵـک تەمەنی 35 ساڵ و 25 ساڵ بوە هیچ مرۆڤێ ئەوتەمەنە درێژەی نەبـوە وە ئەڵێت ئەوە ڕاست نیـە گوایە کەشتی دروست کردبێت

لەوەڵامـدا ئەڵێین الله تعالى لەقـورئاندا باسی ئـەوە ئـەکات نوح ٩٥٠ ساڵ لەناوگەلەکـەی بانگەوازی ئەکـردن بۆلای الله تعالى وەک ئەفەرموێت :

(وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَلَبِثَ فِيهِمْ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا فَأَخَذَهُمُ الطُّوفَانُ وَهُمْ ظَالِمُونَ) (١)

بەڕاستیی ئێمە (نووح)مان -علیه السلام- نارد بۆ هۆزو گەلەکەی خۆی بۆ ئەوەی تـەوحیـدیان پێڕا گەیەنێت نوح هەزار ساڵ -کـەم پەنجا- شەوو بە ڕۆژ بە ئاشکراو بەنهێنی بانگی ئـەکردن بۆلای الله تعالـى ولەناویاندا مایەوە کەچی ئەوان ڕۆژ لە دوای ڕۆژ بۆ پەرستنی بتەکانیان «سوورتر دەبوون جا دەرەنجام تۆفان هەموویانی گرت ولەناوچوون ئەوان ستەمکار بوون .

ئەوەی مەجالی خیلافی تێدانیە جێگیرکردنی 950 ساڵە بۆنوح بـەڵام خیلاف لەوە هەیـە ئایا هەموو تەمەنی ـ 950 ـ ساڵ بوە یان ماوەی بانگەوازەکـەی 950 ساڵ بـوە ئەمەیـان چەند وتەیـەکی لەسـەرە

(١) : سـورة العنكبـوت آيـة ١٤

ابن عباس رضي الله عنه ئـەفەرموێت : (بعث الله نوحا وهو ابن أربعين سنة ولبث فيهم ألف سنة إلا خمسين عاما يدعوهم إلى الله.وعاش بعد الطوفان ستين عاما) (١)
واتە : نوح تەمەنی چل ساڵ بوو الله تعالی وەحی بـۆنارد ٩٥٠ ساڵ لەناویـاندا ژیـا بانگی ئەکـردن بۆلای الله تعالـی وە لەپاش تۆفانەکـە شەست ساڵ ژیـا

ابن کثـیر ئەفـەرموێت : (وقول ابن عباس أقرب ، والله أعلم) وتەکەی ابن عباس نزیـکترە لەپێکانی هەق الله ـش زاناترە.

قتادة ئەفـەرموێت : (إن عمره كله كان ألف سنة إلا خمسين عاما، لبث فيهم قبل أن يدعوهم ثلثمائة سنة، ودعاهم ثلثمائة، ولبث بعد الطوفان ثلثمائة وخمسين سنة) (٢)
واتـە : هەموو تەمـەنی نوح ٩٥٠ ساڵبوە سێ سـەد ساڵ ژیا لەناویـان پێش بانگەواز وە سـێ سەد ساڵ بانگەوازیکـردن وە لەپاش تۆفانەکـە سێ سەد وپەنجا سـاڵ ژیـا .

ابن کثیر ئەفەرموێت : (وهذا قول غريب ، وظاهر السياق من الآية أنه مكث في قومه يدعوهم إلى الله ألف سنة إلا خمسين عاما) واتە : ئەم وتەیـە وتەیەکی نامۆیـە چونکە ئایـەتەکە واتای ئەوە ئەگەیەنێت کـە ئەو ٩٥٠ ساڵ ـە بانگەوازی گەلەکـەی کردووە

---

(١) : ا الدر المنثور" (6/455) ابن أبي شيبة (7/18) وصححه وابن مردويه.
(٢) : ابن أبي حاتم "التفسير" (رقم/18041)

ابن أبي حاتم دوفەرموویت : (عاش بعد ذلك سبعين عاما) (١)
واتە : لەپاش 950 ساڵ لەبانگەوازیکردن وە پاش تۆفانەکـە حەفتا ساڵ ژیـا.

عون بن أبي شداد ئەفـەرمویت : (إن الله تبارك وتعالى أرسل نوحا إلى قومه وهو ابن خمسين وثلاث مائة سنة، فدعاهم ألف سنة إلا خمسين عاما، ثم عاش بعد ذلك خمسين وثلاث مائة سنة) (٢)
واتە : الله تعالـى نوح ـی ڕەوانەی گەلەکەی کـرد تەمەنی سێ سـەد وپەنجا سـاڵ بوو ٩٥٠ سـاڵ بانگەوازیکردن پاش ئەوەش ٣٥٠ ساڵ ژیـا

کەواتـا دەقی ئایـەتی لەسەرە وەکەس نەیوتوە نوح تەمەنی لە950 ساڵ کـەمترە بەڵکو خیلافـەکە لەوەبوە ئەم 950 ساڵە ماوەی بانگەوازەکـە بوە یان هەموو تەمەنی بـووە بـەڵام ماکوان نەفی ئەوە ئەکـات تەمەنی درێژبوبێت وبەدرۆ دەلەسەی ئەزانێت لەکاتێـکدا ئایەتەکـە سەریحە

لەبـاسی کەشـتیەکە دیسان الله لەقـورئان باسـیکردوە ئـەفەرمویت :

(وَأُوحِيَ إِلَىٰ نُوحٍ أَنَّهُ لَن يُؤْمِنَ مِن قَوْمِكَ إِلَّا مَن قَدْ آمَنَ فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ (36) وَاصْنَعِ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا وَوَحْيِنَا وَلَا تُخَاطِبْنِي فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا ۚ إِنَّهُم مُّغْرَقُونَ (37)) (٣)

---

(١) : لە کعب ـی الأحبار گێڕاویـەتیەوە (بەژمارە/18043)
(٢) : "رواه ابن أبي حاتم في "التفسير" (رقم/18044)
(٣) : ســورة هود

سروش بـۆ نووحکـرا وپێی وتـرا کە جگە لەوانە لەمەوبەر بڕوایان هێناوە ئیتر کەسێکی کـە لە هۆزەکەت باوەڕ ناهێنێ کەوابوو لەوکارانەی ئـەیکەن خەفەتبار مەبە، چونکە دەرەنجام تۆ ڕزگارئەبی و، ئەوان تیا ئـەچن (٣٦)

لەبەرچاو خۆمان کەشتیەک دروست بکە و خەڵکە موسڵمانەکە سـەرخە ئیتر بـۆئەوانەشی کـە ستەمیانکردووە لێم مەپاڕێوە «بۆ ڕزگاربوون و لەناو نەچوونیان» چونکە بەراستیی بڕیار دراوە کە ئـەبێ ئەوانە نقوم ببن و بخنکێن (٣٧).

وقال الله تعالى :

(حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَمْرُنَا وَفَارَ التَّنُّورُ قُلْنَا احْمِلْ فِيهَا مِن كُلٍّ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ وَأَهْلَكَ إِلَّا مَن سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ وَمَنْ آمَنَ ۚ وَمَا آمَنَ مَعَهُ إِلَّا قَلِيلٌ) (١)

کە بڕیاری پیادەکرنی سزاکەمان گەشـــت نیشانەیشی ئەوە بوو کە: ئاویش لەڕووی زەویی لەهەموو لایەکەوە هەڵقوڵێ، تەنانەتی لە (تەنوورە) کانیشیانەوە کە جێگەی ئاگری ئەوانە. لەگشت لایەکەوە ئاو هەڵقوڵیی و کەوتە سەر زەویی، ئەوە ئیتر کاتی سزاکە هاتووە ئەوکـاتـ بە (نووح)مان گوت: لەهەر نێرومێیەکی گیانلەبەران، دوان لەکەشتییەکەدا هەڵگرە هەروا خانەوادەکەت سەرخـــە، مەگەر کەسێک کە هەر لەزووەوە بەهۆی لاساریی خۆیەوە بڕیاری تیاچوونی بۆ درابێ وە هەر کەسێکی کەش کـەباوەڕی هینابێ هەڵیگرە خۆ ژمارەیەکی کەمیش نەبێت لەگەڵیا بڕوایان نەهێنا.

(١) : سـورة هود آيـة ٤٠

کـەواتا الله تعالـی لەقـورئاندا زۆر بەڕوون و وردی باسـی کەشـتیـەکەشی بـۆکردوویــن

پاشـان ئەڵێ هەموو ئەوە درۆ ودەلەسـەیە گوایـە مرۆڤ لەپێشتردا باڵای بەرزبوبێت ئەمەش بەدرۆدانانی فەرموودەی پێغەمبەرە کـە لە أبي هريرة هاتوە پێغەمبـەر صلى الله عليه وسلم فەرموویـەتی : (خلق الله آدم على صورته طوله ستون ذراعاً) (١)
الله تعالی ئادەم ـی لەسەر شێوەی خۆی دروستکـرد درێژیەکی شەست باڵ بوو .

ئـایـا هێشـتا بڕوا بەماکوان ئەکەن و دینی خۆتان ـی تەسلیم ئـەکەن ؟

(١) : أخرجه البخاري (6227)، ومسلم (2841)

ماكـــوان تانه لەحوكمـڕانى پێغەمبەر ئەیــا صلى الله علیه وسلم

ئەم قسەی ماکـوان لە دوو ئەگەر بـەدەر نیـە

یـان ئەوەیە بڵێت پێغەمبەر صلى الله عليه وسلم لە سـەدا 35 ـەکەی تر بەحوکمی پێچەوانەی ئیسـلام حوکمـی ئەکـرد ئەمەش کوفردانە بەپاڵ پێغەمبەر صلى الله عليه وسلم کـە الله تعالـى پێغەمبەرەکەی خۆی پاراستوە لەوەی لەشەرعی الله لابات بۆحوکمی پێچەوانەی شەرعی الله تعالى چونکـە گەر رسول الله پێچەوانەی شەرعی الله پەیڕەوبکات لەبچوکترین شتیش ئەوا الله تعالــى فەرموویـەتی :

(وَإِن كَادُوا لَيَفْتِنُونَكَ عَنِ الَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ لِتَفْتَرِيَ عَلَيْنَا غَيْرَهُ ۖ وَإِذًا لَّاتَّخَذُوكَ خَلِيلًا (73) وَلَوْلَا أَن ثَبَّتْنَاكَ لَقَدْ كِدتَّ تَرْكَنُ إِلَيْهِمْ شَيْئًا قَلِيلًا (74) إِذًا لَّأَذَقْنَاكَ ضِعْفَ الْحَيَاةِ وَضِعْفَ الْمَمَاتِ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ عَلَيْنَا نَصِيرًا (75)) (١)

ئیمام ـی طبری ئەفەرمویت : (أن المشركين كادوا أن يفتنوه عما أوحاه الله إليه ليعمل بغيره) کافران ویستیان کەپێغەمبەر صلى الله عليه وسلم لەوەحیـەکەی الله تعالى بترازێنن تا کـار بەغەیری وەحـی الله تعالى بکات بـۆیە الله تعالى بەپێغەمبەری فەرموو

ویستیان لەوەحیەکەی ئێمـەت بترازێنن تا شێوازی بانگەوازەکەت بگۆڕیی و غەیری قورئانیان بۆ بخوێنیتەوەو درۆ لەسەر ئێمە هەڵبەسیت ئیتر دوای ئەوە ئەیان کردیت بە دۆست و خۆشەویستی خۆیـان (٧٣)

(١) : ســـوره الإسراء

خـۆ ئەگەر ئێمە تۆمان توند تۆڵ ودڵ چەسپاو نەکردبایە خەریک بوو لەخشتەت بەرن و کەمێک بەلای ئەواندا بڕۆیت و بەگوێیان بکەیت (٧٤)

ئەوکاتەش هەر لەم ژیانی دونیایەدا دوو بەرامبەر سزامان ئەدایت لە مەرگییشدا هەردوو بەرانبەری ئەوان سزامان ئەیـای چونکە گوناهی پێغەمبەرو زانایان لەتاوانی خەڵکانی تر گەورە ترە، بۆیە سزایشیان دوو بەرامبەرە ئەوکـاتە کەسیشت دەس نەئـەکەوت بێتە هاناتەوە (٧٥)

کەواتـا اللە تعالـی هەڕەشەی سزا لەپێغەمبەر ئەکـات کەلەبچوکترین شت لەوەحی وشەرعی اللە لابات بۆ غەیری شەرعی اللە تعالـی وە اللە پێغەمبەرەکەی خۆی پاراســتوە لەلادان بـۆغەیری شەرع

وە هەروەها اللە تعالـی هۆشداری ئەیـا بە پێغەمبەر صلی اللە علیە وسـلم لەوەی شـوێن حوکم ویـاسای گاور وجولەکە بکەووێت وفـەرمانی پێ ئەکـات

(وَأَنِ احْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَاحْذَرْهُمْ أَن يَفْتِنُوكَ عَن بَعْضِ مَا أَنزَلَ اللَّهُ إِلَيْكَ ۖ) (١)

ئیمام ـی طبری لەتەفسیری ئەم ئایەتە ئـەفەرموێت : (يقول تعالى ذكره لنبيه محمدٍ صلى الله عليه وسلم: واحذر، يا محمد، هؤلاء اليهود الذين جاءوك محتكمين إليك=" أن يفتنوك "، فيصدُّوك عن بعض ما أنـزل الله إليك من حكم كتابه، فيحملوك على ترك العمل به واتّباع أهوائهم)

(١) : ســورة المائدە أيــة ٤٩

واتـە : الله تعالـی بەپێغەمـبەرەکەی ئەفەرموێ صلی الله علیه وسلم ئاگاداربـە ئەی محمد صلی الله علیه وسـلم لەو جولـەکانی هاتن بـۆلات تا دادوەریان لەنـێوان بکەیت لات نەیـەن لەهەنێک لەوحوکمـانەی الله بۆی دابەزاندووی لەقورئانەکـەیدا وە وات لێ بـکەن واز لەکارکـردن بەحوکمەکەی الله بهێنیت وشوێن هەواو ئارەزووی ئەوان بکەویت .

کەواتــا بەدەقـی ئایەت پێغەمبەر صلی الله علیه وسلم لێی قـەدەغەکراوە شوێن یاسا وبەرنامـەی غەیری الله بکەوێت وە الله فەرزی کـردووە لەسەری کەلەهەموو شتێک بەشەرع حوکم بـکات وە الله پێغەمبەری پاراسـتوە لەوەی لەشەرعی الله لابات کەواتــا ئەوەی بـڵێت پێغەمبەر صلی الله علیه وسلم ئەمڕۆ زیندووبـایە حوکمی بەهەموو شەرعی الله نەئەکـرد ئەوا کـافر ومورتەدە لەبـەردوو هۆکـار

①ئەو ئایـەتانەی الله تعالـی بەدرۆ داناوە کەباس لەپاراستنی پێغەمبەر صلی الله علیه وسـلم ئەکات لەوەی ببێت بەشـوێنکەوتەی هەواو ئارەزووی کـافران ویاساکانیان

②بـانگەشـەی غەیب وقسەکـردن لەغەیب وشتە پەنهانیـەکان کـردوە بەدرۆو وبوهتان

پـاشان ماکوان ئەڵێت مەبەستم ئەوەیـە لەسەدا 65 حوکم ـی بەشەرع ئەکرد بـەڵام لە یاسـا ئیداریـەکان وەک یاسای هاتووچۆو و تاپۆی خانوو ..هتد لەم شـتانە پێغەمبەر صلی الله علیە وسلم حوکمی بەغەیری شەرع ئەکـرد چونکـە ئەوشتانە لەشەرع نەهاتوە وەڵامـی ئەم قسە پڕ لەجەهل ونەفامیەش بەچەند خاڵێـکە.

①گەر پێغەمبەر صلی الله علیەوسلم زیندوو بێت ئەوا هەتا زیندوو بێت وەحـی بۆیەت بـۆیە بـۆهەر کاروبارێک وەحی لەئاسمانەوە بۆی نازڵ ئەبێت

②شـەرعی ئیسـلام شەرعێکی کامڵ ـە لایەنی عیبادەت و مامەڵە و دەوڵەتداری و بازرگانی ...هتد هەمووی بـاس کراوە لەقـورئان وسـونەت

لەڕوانگەی یاسـا ئیداریـەکان کەتازە دێنە ئاراوە لەژیانی خەڵکیدا ئەوا لەم بابەتانەش شـەرع ڕێگەی بـۆداناوین چونکە ئەم شـەرعە بۆهەموو زەمان وسەردەمێکە هیچ شـتێک نیە لەشـەرع بۆمان دیاری نەکرابێت بەنسبەت یـاسا ئیداریەکان (بەڕێوبـردنەکـان) وەک یاسـای هاتووچۆ ئەو یاسـایانەی بۆڕێکخستنی ژیانی ڕۆژانەی خەڵک دانراون ئـەمە لەئیسـلامدا بەضوابط ـی شەرعی ئەپێورێت گەر لەگەڵ بنەماکانی ئیسـلام یەکی گـرتەوە ئەوا بەشەرعی دائەنرێت ناوترێت کارکـردن بەم شتە کارکردن ـە بەغەیری شەرع

چونكـە ئێمە كاتێ كـاربەویاسا ئەكەین شەرع ڕێگەی پێ دابێت كەشـەرعیش ڕێگەی یا ئەوا ئەبێتە كـارێكی شەرعی وەكاركردن پێی كـاركردنە بەحەڵاڵكـراوی شەرع بـۆیە گەر كاركردن بەحەڵاڵكـراووی شەرع بە غەیری حوكمـی الله وەسف بكەیت ئەمەش دیسان كـوفرە چونكــە ئەم یاسا ئیداریانە لەئیسـلامەوە هاتوە وئیسـلام ڕێگەی پێیاوە كـەواتا ئەو كاروبـارانەی ڕۆژانە دێنە ئاراوە دانانی یاسایەك بۆڕێكخستنیان بەجۆرێك پێچەوانەی شـەرع نەبێت ئەمــەش هەرحوكمكردنە بەشەرع چونكە جێ بـەجێكردنی فـەرموودەی پێغەمبەرە صلی الله علیە وسلم كەفـەرموویەتی : (أنتم أعلم بأمور دنياكم) (١) ئێووە خۆتان لەكـاروباری دوونیاكەتان شارەزاترن .

ئیمام ـی نەوەوی رحمە الله لە شرح ـی مسلم دا ئەفـەرموێت : (فيمكن لكل فرد أن يجتهد في أموره الدنيوية الخاصة بما يناسبه وينفعه، فله أن يبني داره -مثلا- إلى أي جهة تناسبه، ويزرع مزرعته بما يفيده) (٢)

واتە : بۆهەموو تاكـێك شەرعیە كە كۆشش بـكات لەكاروبارە دوونیـایەكانی تایبەت بەخۆی بەوشێوەی كەبـۆی گونجاوە وسودی بۆی ئەبێت بۆنمونە ماڵـێك بونیاد كات لەهەر جێگە وڕوویەك كەبـۆی گونجاوە وە كشتوكاڵ بكات بەوشێوەی سـودی بۆهەیە .

كەواتــا شەرع ڕێگەی ـداوە كاروباری دوونیـامان ڕێك بخەین بەوجۆرەی گونجاوە لەگەڵ شەرع و لەگەڵ مەسڵەحەتی موسڵمانان بـۆیە بەم یاسایە ناوترێ یـاسای غەیری شەرعی بـەڵكو یـاسایەكە شەرعیە وشەرع ڕێگەی یاوەتـێ

---

(١) : صحيح ابن خزيمة وابن حبان في صحيحه

(٢) : باب وجوب امتثال ما قاله شرعا دون ما ذكره صلى الله عليه وسلم من معايش الدنيا على سبيل الرأي

وەک شـێخ محمد ئەمین شەنقیطی ئەفـەرموێت رحمـه الله تعالــى : (أما الإداري الذي يراد به ضبط الأمور وإتقانها على وجه غير مخالف للشرع : فهذا لا مانع منه ولا مخالف فيه من الصحابة فمن بعدهم ، وقد عمل عمر – رضي الله عنه – من ذلك أشياء كثيرة ما كانت في زمن الرسول صلى الله عليه وآله وسلم؛ ككتابته أسماء الجند في ديوان من أجل الضبط، ومعرفة من غاب ومن حضر، وكشرائه – أعني عمر رضي الله عنه – دار صفوان بن أمية وجعله إياها سجنا في مكة المكرمة مع أنه صلى الله عليه وآله وسلم لم يتخذ سجنا لا هو ولا أبو بكر ، فمثل هذا من الأمور الإدارية التي تفعل لإتقان الأمور ، كتنظيم شؤون الموظفين وتنظيم إدارة الأعمال على وجه لا يخالف الشرع ، فهذا النوع من الأنظمة الوضعية لا بأس به ولا يخرج عن قواعد الشرع من مراعاة المصالح العامة)

یـاسای ڕێکخستنی کاروباری ڕۆژانەی خەڵکــی کەمەبەست پێی ڕێکخستن ـی کارەکان بەجۆرێـک کەپێچەوانەی شەرع نەبێت ئەمـە هیچ ڕێگریەکـی تێدانیە لەشەرع ولەلای هاوەڵان و دوای ئەوانیش ئیمامـی عمر ڕەزای الله ـی لێ بێت زۆرێـک لەو کارانەی ئەنجام یـاوە کەلەسەردەمی پێغەمبـەر صلى الله علیەوسلم نەبـوون وەک نوسینی ناوی سەربازەکـان لەدیوان بۆ ڕێکخـستنی کارەکانیان و زانینی هاتوو ونەهاتوو وە وەکـچۆن ئیمام ـی عمر ماڵەکەی صـفوان ـی کوڕی ئومەیـەی کڕی وکـردی بەزیندانێک لەمـەککە لەکاتێـکدا نە پێغەمبەر صلى الله علیە وسلم ونە ئەبوبکر زیندانیان نەبـوو هاوشـێوەی ئەم کـارانە کەبۆڕێکخستنی کاروباری ژیانی ڕۆژانەی خەڵکە وەک ڕێکخستنی کـاروباری فەرمانبەرەکـان وڕێکخستنی چۆنیەتی کـارەکان بـەجۆرێک کەڕێکخستنەکـە پێچەوانەی شەرع نەبێت ئەم جۆرە یـاسا دانانە ئاسایە چونکە لەبنەما شەرعیەکان دەرناچـێت لەگەڵ ڕەچاوکـردنی بەرژەوەندی گـشتی.

کـەواتا کاروباری ژیانی ڕۆژانە کەمخالف شەرع نەبێت بەشەرعی ناوئەبرێ ناوترێ ئەوەی کـاری پێ بکات کاری بەغەیری شەرع کردووە چونکـە هەرشتێ غەیری شەرعی الله بێت حەرام و کوفرە بـۆیە شتێ کەشـەرع بەحەڵاڵـی داناوە تۆ ناوی بنێی بەغەیری شەرع واتــا شەرع ئەوشتەی حەرام کــردووە لەم حاڵەتەشـدا ئەکەویتە ناو حەرامکـردنی حەڵاڵکراوەکانی شەرع ئەی چجای ئەو حوکمەشەرعیە بەغەیری شەرع ناو بەریت وە بشڵێی گـەر پێغەمبەر صلی الله علیە وسلم زیندوبایـە سەدا 35 حوکمـی بەغەیری شەرع ئـەکـرد !

دوواتــر ماکــوان ئەڵێت یەکێتی وپارتی وحوکمـەتی عێراقی حوکم بەشەرع ئەکەن چونکـە لەدیباجەی دەستور نوسـراوە نابێت یاسـایەک دەرکرێ پێچەوانەی ئیسـلام بێت !لەوەڵامـدا ئەڵێم بــەڵام هەر لەخوار ئەویـاسایەوە هاتوە نابێت یاسـایەک دانرێت پێچەوانەی بنەماکانی دیموکراسی وئازادی وپێکەوە ژیان بێت هەر لەو دەستورە هاتوە هیــچ شتێ بەتاوان دانـانرێ تا یاسـایەک بەتاوانی نەناسێنێت دەی فــەرموو ماکوان یــاسایەکم بۆبێنە ئارەق بەتاوان دانێت یاسـایەکم بەرێ هەڵگەڕانەوە لەئیسلام بەتاوان دانێت یـاسایەکم بـەرێ سفوری بـەتاوان دانێ یاسـایەکم بەرێ حوکم بەغیری شەرع بەتاوان دانێت بەڵکو ئـێستا تۆ ئەگەر بچیت بۆ مەحکمە بڵێی من سکاڵام هەیـە فڵان کەس ئارەقی خوارد حاکم پێت ئەڵێت ئارەق خواردنەوە بەیاسا تاوان نیـە تا فەرمان دەستگیرکردن وسزادانی بـۆدەرکــەم

ئــەی گەر یەکێتی وپارتی وعێراق حوکم بەشەرع ئەکەن کـوا بڕینی دەستی دز؟ کوا ڕەجمـی زیناکار و جەڵد ؟ کــوا حەدی مورتەد و کـوا جەڵدی ئارەق خۆر ؟ کـوا حەدی سـاحیر و نێربازەکان ؟

بـۆپۆشینی کـوفری حوکم بەغیری شەرعی پارتی ویەکێتی هاتووی ئەڵێیت یەکێتی وپارتی سەدا 65 حوکم بەشەرع ئەکەن پێغەمبەریش زیندووبـایە هەر سەدا 65 حوکـمی بەشەرع ئەکـرد واتا بەو عەقڵەی تۆبێت گەر ئێستا پێغەمبەر صلى الله عليه وسلم حوکـمڕانی کردایە بەم شێوەی یەکێتی وپارتی حوکـمرانی ئەکـرد والعیاذ باالله حوکمڕانی پێغەمبەر صلى الله عليه وسلم بـاشترین خەلق ـی الله تعالى بشوبهێنیت بەحوکـمی دووعەلمانی وحوکمەتێکـی ڕافیزە ؟ !

ئــەی خەڵکـــینە ئەی بەناو مامۆستایـانی ئاینی ئەی عەمامە بەسەرەکـان وخاوەن میمبەرەکـــان عەقڵتان لەکـــوێیە بـۆچاوتان داخسـتوە لەئاست ئەم کـــوفر وبێ ئەدەبیانەی ماکوان بـــۆ هەڵوێستان نیە وبۆغیرەتان ناجوڵێ هەر بــە دوو وشە ڕەدی بــەنەوە خەڵکــی لێ هۆشـیار بکەنەوە تاکـــەی هەر خەریـکی ڕازیکردنی دڵی خەڵکن ئەی کــەی بەیان ــی ئەو هەقە ئەکەن کەئەیزانن ؟

ماکـــوان مۆسیقــا حەڵاڵ ئەکــات

ماکــوان کەریـم ئەڵێت مۆسیقــا حەڵاڵە چونکــە الله تعالــى جوانە وجوانــى خۆشەوێت مۆسیقــاش جوانە هەربۆیــە حەڵاڵە (بەڵگەکەی ماکوان هێندە دوورە لەشەرع وهێندە لەجێگای خۆی نیــە قسەی برایــەکم بیرهاتەوە پێی وتم کــە علی بــاپیر وتویـەتی مۆسیقا حەڵاڵە چونکــە بۆمریشکی لێ بەیت هێلکەی زیاد ئەکات بۆ مانگای لێ بەی شیری زیاد ئەکات بــەڵام ئەبــوو ئەوەش بڵێت کــەئەگەر بۆگوێ درێژی لێ بەیت ئەیهێنێتە سەر ڕەقس وهەڵپەڕکــێ)

پــاشان ماکــوان ئەڵێت ئەو فەرموودەیەش کـەلەبخاری هاتوە معلق ـە واتا سەنەدەکــەی قطعی تێدایە وزەعیفە (ئەمەش وتەی ابن حزم ـە) پاشـان ئەڵێت ئیمام شــەوکانی وتویەتی مۆسیقا حەڵاڵــە !

یــەکەم الله جوانە وجوانی خۆشـەوێت ڕاستە بـەڵام مۆسیقا جوان نیـە ولەعنەت لێکراوە

أنسی کـوڕی مالك رضي الله عنه ئەفـەرموێت رسول الله صلى الله عليه وسلم فـەرموویـەتی : (صوتان ملعونان في الدنيا والآخرة : مزمار عند نعمة ، ورنّة عند مصيبة) (١)

دوو دەنگ نەفرین لێکــراون لەدوونیـا وقیامەت ئەوویش زوڕنا (ئامێری موسیقا) شیوەنکـردن لەکـاتی موصیبەت

(١) : منذري ئەفەرمویت البزار ڕیوایەتی کــردووە وپیاوانی ســەندەکــە کەسـانی ثقەن

ئیمام ـی قرطـبی فـەرموویـەتی : (أما المزامير والأوتار والكوبة (الطبل) فلا يختلف في تحريم استماعها ، ولم أسمع عن أحد ممن يعتبر قوله من السلف وأئمة الخلف من يبيح ذلك) (١)
ئامێرە مۆسیقیەکان زوڕنا وئەوتار وتەپڵ هیچ یـەکێک ڕاجیاوازی نیـە لەحەرامبونی گوێگرتن لێی وە نەم بیستوە لەهیچ یـەکێ لەوانەی وتەیـان وەرئەگیرێت لەسـەلەف وپێشەوایانی خەلـەف مۆسیقای بـەحەڵاڵ زانی بێت .

پــاشـان وەڵامـی ئەوبڕگـەیەی کەطعن ئەیـات لەفـەرموودەکەی بوخاری وئەڵێت معلقـە لەسەنەدەکەیـدا پچڕان هەیـە لەم قـسەیەش پشتی بەسـتوە بەوتەی ابن حزم یــەکەم ابن حزم رحمە اللە زانایـەکی زاهیری مەزهەبـە و لەبواری فەرموودە هەژاربـوە

پــاشان بابێینە سەر فەرموودەکەی بخاری ئیمامـی ابن القيم رحمە اللە ئەفـەرموێت پێغەمبەر صلى الله عليه وسلم ئەیـفەرموو : (ليكونن من أمتي قوم يستحلون الحِرَ والحرير والخمر والمعازف) (٢)
کــەسانێ لەئومەتەکەم پـەیدا ئەبن زینا وحەریر وئارەق و مۆسیقا حەڵاڵ ئەکــەن .

ئەم فـەرموودەیـە سەحیحە بوخاری لەسەحیحەکەی هێناویـەتی بەسەحیحی وبەڵگـەی پێ هێناوەتەوە وە بەمعلق ـی ئاماژەی یاوەتێ بـەڵام بەیەکلاکەرەوەی بـەسەحیحی داناوە فـەرموویەتی (بابەتی ئەوەی کــەهاتوە لەبارەی ئەوانەی ئارەق حەڵاڵ ئەکەن وناوێکـی تری لێ ئەنێن)

(١) : الزواجر عن اقتراف الكبائر" (2/337)

(٢) : هذا حديثٌ صحيح أخرجه البخاري في صحيحه محتجاً به، وعلقه تعليقاً مجزوماً به فقال: "باب ما جاء فيمن يستحل الخمر ويسميه بغير اسمه"،

بوخاری فـەرموویەتی هشام بن عمار فەرمووی صدقة بن خالد پێی وتـین لەعبد الرحمن بن يزيد بن جابر ئەویش پێی وتین لـە عطاء بن قيس الكلابي پێی وتیـن له عبد الرحمن بن غنم الأشعري فـەرموویـەتی أبو عامر یـان أو أبو مالك الأشعري -وتویـەتی لەپێغەمـبەرم بیستوە صلى الله عليه وسلم : (ليكونن في أمتي أقوام يستحلون الحِر والحرير والخمر والمعازف.. ولم يصنع مَن قَدَح في صحة هذا الحديث شيئاً، كابن حزم، نُصرةً لمذهبه الباطل في إباحة الملاهي، وزَعَم أنه منقطع لأن البخاري لم يَصِل سنده به) (١)

ئەوانەی تانەیـان لەسەحیح بونی ئەم فەرموودەیـە یاوە هیچیان پێ نەکـراوە وەک ابن حزم تەنها ئەوەنەبێت مەزهەبە پوچەکـەی خۆیان بەتانەدان لەفەرموودەیـە سەرخستوە بۆ حەڵاڵکـردنی مۆسیقا وکـات بەسـەربردنەکانی خۆیـان وە لافی ئەوەی لێ یـاوە ئەم فەرمووده لەسـەندەکەی پچڕان هەیـە چونکە بوخاری سەندەکەی بەمتصلی نەهێناوە .

پـاشان ئیمامـی ابن قيم لەهەمان کتێب ڕەدی ابن حزم ـی یاوەتەوە لەسەر سەنەدی ئەم فەرموودە کەابن حزم ڕەخنەی لەم سەحیح بون ئەم فەرموودەیـە دووهۆکـارە یـەکەم ابن حزم ئەڵێت ئەم فـەرموودە سەحیح نیـە چونکە بوخاری ئاماژەی بەوە نەیـاوە لەهشام ـەوە ئەم فەرموودەیـەی بیستبێ

(١) : إغاثة اللهفان من مصايد الشيطان ص247، 248.

بەڵگـە : ئیمامی بوخاری هشام بن عماری بینیوە وە فەرموودەشی لێوە بیستوە بۆیە ئیمام بوخاری کـەلەسەرەتای سـەندەکە فەرمووی هشـام ئەڵێت وەک ئەوا وایە بڵێت لەهشامەوە بیستم

ڕەخنەی دووەم ـی ابن حزم ئەوەیـە ئەڵێت دوودڵ بـونی ڕاوی لەناوی صەحابەکـە وەڵامـی ئەم ڕەخنەیـەش ئەوەیە تانەدان لەسەحیح بون فەرموودەیـەک بەهۆی گومان بوون لەناوی صحابە لاوازترین ڕەخنەیـە لەلای زانایـان

الحافظ ابن حجـر ئەفـەرموێت : (الشك في اسم الصحابي لا يضر، وقد أعله بذلك ابن حزم وهو مردود) (١)

گومـان بوون لەناوی هاوەڵ زیان نایـات لەسەحیح بوونی فەرموودەکـە ابن حزم ئەمەی کردۆتە هۆکار بۆ زەعیفکردنی ئەمەش ڕەت ئـەکرێتەوە .

پـاشان ابن حجر ئەفەرموێت : (ڕاجیاوازبون لەسـەر نازناوی هاوەڵ هیچ زیانیَ لەصحەت ـی فەرموودەکـە نایا چونکە هاوەڵان هەموویان دادپەروەرن وڕاستگۆن) (٢)

کـەواتا ئەم فـەرموودەیەی بوخاری ئیمام بوخاری خۆی وەک بەڵگەهێنانەوە هێناویـەتیەوە وە هیچ کێشـەی تێدانیـە وپچڕانی تێدانیــە .

---

(١) : الفتح (ج10، ص24)

(٢) : تغليق التعليق ج5، ص21.

پاشان بۆشەرح ـی فەرموودەکە ئیمامـی ابن القَيِّم ئەفـەرموێت : (ووجه الدلالة منه: أن المعازف هي آلات اللهو كلها، لا خِلاف بين أهل اللغة في ذلك، ولو كانت حلالاً لما ذمهم على استحلالها، ولما قرن استحلالها باستحلال الخمر والحر) (١)
واتە : بەڵگەی ئەم فەرموودەیەش ئەوەیـە کە معازف واتا ئامێرە مۆسیقیەکان بەیەکدەنگی هەموو زمانزانەکـان خۆگەر مۆسیقا حەڵاڵ بایە ئەوا رسول الله صلى الله عليه وسلم سەرزەنشتـی نەئەکـردن لەسەر حەڵاڵکـردنی وە لەڕیزی حەڵاڵـکردنی ئارەق وزینا باسی نەئەکـرد

بـەڵگەی قورئان لەسەر حەرامیەتی مۆسیقا ئەوەیـە الله تعالـی ئەفەرموێت :
(**وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ اللَّهِ**) (٢)
لە نێو خەڵکدا هەیە شتی بێهودە وبـێ کەڵک ئەکڕێت تا خەڵکی لە ڕێگەی الله چەواشەو گومڕا بکات.

هاوەڵی بەڕێز وڕاقـەکاری قورئان ابن عباس رضي الله عنه ئەفـەرموێت : (هو الغناء) ئەوشتە بـێ کەڵکـە گۆرانیـە

ئیمام ـی مجاهد رحمه الله ئەفـەرموێت : (اللهو الطبل) (٣) بریتیە لەتەپڵ .

(١) : "إغاثة اللهفان من مصايد الشيطان"ص249.
(٢) : سـورة لقمان آيـة ٦
(٣) : (تفسير الطبري 21/40)

نافع رحمه الله ئەفـەرموێت : ابن عمـر گوێـی لەزوڕنایـەک بوو پەنجەی خستە گوێیەکانی تا لەوشوێنە دوورکەوتەوە وە پێی وتم (يا نافع هل تسمع شيئا ؟ قال : فقلت : لا ، قال : فرفع إصبعيه من أذنيه ، وقال : كنت مع النبي صلى الله عليه وسلم فسمع مثل هذا ، فصنع مثل هذا) (١)

ئەی نافع ئایا هیچ گوێت لەدەنگی زوڕناکـەیە ؟ وتم نەخـێر پاشان پەنجەی لەگوێیـەکانی دەرهێنا و فەرمووی لەگەڵ پێغەمبەر بـووم صلى الله عليه وسلم گوێی لەشـتێکی ئاوا هەمان ئەوەی کـرد کەئێستا من کـردم .

هاوەڵی بەڕێز وڕاڤەکاری قورئان وقوتابی پێغەمبەر صلى الله عليه وسلم ابن عباس رضي اللّه عنه فەرموویـەتی : (الدف حرام والمعازف حرام والكوبة حرام والمزمار حرام) (٢)

دەف لێیـان حەرامە ئامێری موسیقا حەرامە تەپڵ حەرامە زوڕنا حەرامـە .

دەلیلەکان یەکجار زۆرن لەئایەت وفەرموودە وتەی هاوەڵان وتابعین وئیجماع بـەڵام بۆکەسـێ هەقی بوێ ئەوەندەی بەسە .

پـاشان ماکـوان ـە درۆزن درۆ بەناوی ئیمام ـی شەوکـانیەوە ئەکات ئەڵێ شەوکـانی وتویـەتی مۆسیقا حەڵاڵە .

---

(١) : صحيح أبي داود (4924)

(٢) : أخرجه البيهقي (10/222) (إسناده صحيح)

بــەڵام بابزانین ئیمام شـەوکانی چی وتوە له نیل الأوطار ئـەفـەرموێت :
(جميع ما حررناه من حجج الفريقين، فلا يخفى على الناظر أن محل النزاع إذا خرج عن دائرة الحرام لم يخرج عن دائرة الاشتباه؛ والمؤمنون وقافون عند الشبهات، كما صرح به الحديث الصحيح: «ومن تركها فقد استبرأ لعرضه ودينه، ومن حام حول الحمى يوشك أن يقع فيه» ...وكم لهذه الوسيلة الشيطانية من قتيل دمه مطلول، وأسير بهموم غرامه وهيامه مكبول، نسأل الله السداد والثبات)

هەموو ئەوەی هێناومانەوە لەبەڵگەی ئەوانەی ئەڵێن حەڵاڵە وئەوانەشـی ئەڵێن حەرامـە ئەوا لەکـەسی بینەر شاراوەنابێت کەبابەتەکـە ناکۆکی لەسـەرە خۆئـەگەر لەبازنەی حەرامیش دەربچێت ئەوا لەبازنەی بابەتە گوماناویـەکان دەرناچێت وە ئیماندارانیش لەبابەتی گوماناوی ئەوەستنوەک لەفـەرموودەی سەحیح هاتوە (ئەوەی خۆی بپارێزێ لەبابەتە گوماناویـەکان ئەوا دینەکەی وکەسایەتیەکەی سەلامەت ئەبێت ئەوەشـی لەوبابەتە گوماناویانەوە نزیـک بێتەوە ئەوا نزیکە بکەوێتە ناویـەوە ...
ئەم ئامـراز وهۆکـارە شەیطانیە چەندان کوژراوی هەیـە خوێنەکەی بەفیڕۆچوە وە چەندان بـەندە ودیلی هەیـە کەبەخەمی خۆشەویستی وتامەزرۆیی وئارەزوەکـانیـەوە کۆتکـراوە لەالله ئەپاڕێینەوە جێگیری و ڕێگای ڕاستمان پیشان بات .

جائیمامی شەوکانی ئەیەوێ بەوانە بڵێت کەقەناعەت بەحەرامبونی مۆسیقا ناکەن خۆهیچ نەبێت بابەتەکە گوماناویە ئەوانەشی ئەکەونە ناوبابەتە گوماناویەکان ئەکەونە ناوحەرامەوە بۆیە ئیماندار لەبابەتی گوماناویش خۆی ئەپارێزێت چجای ئیمام شەوکانی بەئامرازی شەیطان ناوی ئەبات
کەچی ماکوان بەجوان وەسفی ئەکات وبەخەڵک ئەڵێت مۆسیقا حەڵاڵە و درۆش بەناوی ئەم ئیمامە ئەکات جیاوازی قسەی ئەم ئیمامە وماکوان نێوان زەوی وئاسمانە

بەڕاستی فەرموودەکەی رسول الله صلی الله علیە وسلم هاتەدی وا بەناوی ئیسلام وئومەتی ئیسلامیەوە مۆسیقا حەڵاڵکرا الله تعالی پەنامان بات

ماکــوان یەکێتی وپارتی بەموسڵمان ئەزانێت...

ماکـوان کریم لەتازەترین دەرکەوتنیدا ئەڵێت من چۆن تەکـفیری هەموو پارتی یەکێتی بکەم بەچی بەڵگەیەک خۆمن دایکی خۆم یەکێتیە نوێژەکات وشەونوێژەکـات چۆن تەکفیری بـکەم هەموو ئەندامانی پارتی یەکێتی پێیان بڵێ الله ورسولەکەی وائەفەرموێت گوێڕایەڵی ئەبن ئیترچۆن تەکفیریان بکەم ؟

لەوەڵامـی نەفام کـەریمی جاهلی المرکب ئەڵێم (جاهلـی مرکب واتا ئەوکەسـەی کەنەزانە بەڵام نازانێت کەنـەزانە وائەزانێت کەزانایـــە وعلم ی پێیە بەڵام دووجار جاهلـە جارێک کەجاهلە بەشەرع جارێک کەجاهلە بەوەی خۆی ناناسێت ونازانێت خۆی جاهلە)

بابچنە سەر وەڵامدانەوەی نەفام کەریم بەعەقیدە ومەنهەجە توندوتۆڵەکەی دەولەی ئیسلامی دەوڵەتی ئیسـلامی کەتەکفیری یەکێتی وپارتی وحیزبـەکانی تر ئەکـات چونکـە ...

① ئەم حیزبـانە مەنهەجیان دیموکراسی ـە وە لەپەرلەمان یاسا دائەنێن وەخاوەن هێز وقوەتـن بەزەبری هێز وئاسن وئاگـر حوکم بەشەرع نـاکەن وەشەڕی دژ بەو هێزانانـە ئەکەن کەداوای حوکمکردن بەشەرعیان لێ ئەکـەن وە هەموو ئەوانە دەستگیرئەکـەن کەدژی دیموکراسیەت وعەلمانیەت ـن وە لەگەڵ ئەوەشـدا بەئاشـکرا حوکمـی شەرع بەدواکەوتووی وەسف ئەکـەن وە تانە لەحوکمەکانـی الله ئەیەن وڕێگەبەسـوکایەتی کردن بەدین و دروشمەکانی دین ئەیـەن وە شوێنە شیرکی وکوفریـەکـان ئەپارێزن ..هتد هەموو ئەو هۆکـارانە هەریەکەیـان خۆی لەخۆیـدا کوفرێـــکی سەربەخۆیە ئەی چجای هەموو ئەوانە لەکۆمەڵێـکدا کۆببێتەوە

شێخی ئیسلام ابن تیمیه رحمه الله ئەفەرموێت : (وقد اتفق الصحابة والأئمة بعدهم على قتال مانعي الزكاة، وإن كانوا يصلّون الخمس ويصومون شهر رمضان، وهؤلاء لم يكن لهم شبهة سائغة، فلهذا كانوا مرتدين، وهم يقاتلون على منعها وإن أقروا بالوجوب كما أمر الله) (١)

هاوەڵان و پێشەوایان ـی دوای هاوەڵان کۆڕابوون لەسەر جەنگکردن دژی ئەوانەی زەکاتیان نەئەیا ئەگەرچی پێنج فەرزە نوێژیشیان ئەکرد و ڕۆژووی مانگی ڕەمەزانیشیان ئـەگرت وە گومانێکی شەرعی ودروستیان نەبـوو بۆ ڕێگریکردنیان لەحوکمی زەکـات هەربـۆیە بەمورتەد دانران وە شەڕیان لەدژ ئەکـرێت کە ڕێگری لەزەکات ـدان بکەن ئەگەرچی دان بەواجب بونیشی بنێن .

ووتم ئەمە ئەگــەر کۆمەڵێک تەنها بەزەبری هێز ڕێگری لەجێ بەجێکردنی یەک حوکمی الله بکەن کەزەکـاتە ئەی ئەبێت حاڵی ئەوانە چۆن بێت کەڕێگری ئەکــەن لەحوکمەکانی الله لەجیهادکردن و لەبڕینی دەست ـی دز و لەجەڵدکردنی زیناکار و لەقیصاص وڕێگری کردن لەڕوخاندنی جێگە شـیرکی وکوفریـەکان و فەرزکردنی یاسای غەیری الله بەسەر خەڵکـیدا وە دۆستایەتی وپشتیوانی لەجولەکەوخاچ پەرستان بـکەن ئەی ئەبێت حاڵی ئەمــانە چۆن بێت ؟؟

(١) : مجموع الفتاوى 28/531

شیخ الإسلام ابن تیمیه ئەفەرمویێت : (وإذا كان السلف قد سموا مانعي الزكاة مرتدين مع كونهم يصومون ويصلون ولم يكونوا يقاتلوا جماعة المسلمين ، فكيف بمن صــار مع أعــداء الله ورسوله قاتلاً للمسلمين) (١)

گەرسـەلەف ناوی مورتەدیان نابێت لە لەزەکــات نەدەرەکان سەرەڕای ئەوەی زەکات نەدەرەکان نوێژ ورۆژویان ئەنجام ئـەیا وە شەڕیان دژی کۆمەڵی موسڵمانان نەئەکرد ئەی ئەبێت حاڵی ئەوانە چۆن بێت کەلەگەڵ دووژمنانی الله تعالــی جەنگ دژی موسڵمانان ئەکــەن.

وقال الله سبحان تعـالی :

(قَالُوا وَلَقَدْ قَالُوا كَلِمَةَ الْكُفْرِ وَكَفَرُوا بَعْدَ إِسْلَامِهِمْ) (٢)

وشــەیەکی کوفریــان وت بەوهۆیەوە بون بەکافر لەپاش ئیســلامەتیەکەیان.

وە الله سبحان تعالــی بەپێغەمبەرەکەی فەرمووە :

(لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ) (٣)

ئەگــەر شیرک وکوفر ئەنجام بەیت هەموو نوێژ و عیبادەتەکــانت پوچەڵ ئەبێتەوە،

(١) : الفتاوى الكبرى (3/ 541)

(٢) : ســورة التوبة آيـــة ٧٤

(٣) : ســورة الزمر آيـــة ٦٥

کـەواتا نوێژ ورۆژوو عیبادەت ڕێگرنین لەکافربـوونی مرۆڤ کاتێ مرۆڤ بکەوێتە ناوکوفرەوە پــاشان تۆ کەئەڵێی من چۆن یەکێتی تەکـفیربـکەم لەکاتێکدا دایـکی خۆم یەکێتیە ئەمە لوتکەی جەهلی تۆیــە چونکـە..

① ابراهیم علیه السلام تەکفیری باوک و هۆز وگەلەکەی خۆشـی کـرد کاتێ ئیمانیان نەهێــنا

②نوح بــەڕائەتـی لەکوڕەکەی خۆی کرد

③ پێغەمبەرمان محمد صلی الله علیه وسلم پێی ڕاگەیاندووین کە باوکــی لەدۆزەخە وە دایکی لەدۆزەخـە ومامی لەدۆزەخـە وە شەڕی دژی خزم وکەسوکارەکەی خۆی کـرد کەئیمانیان نەهێنا وشوێنی نەکــەوتن بــۆیە دایک وباوک مەعصوم نین لەوەی کافرببنەوە هاوەڵی بەڕێز ئەبوعوبیدەی کوڕی جەڕاح باوکی خۆی کوشت لەغەزای بەدر زۆر نمونەی تری لەم شێوانە

پــاشــان کەتۆ ئەڵێیت دایـکم حوکم بەقورئان ئەکـات تەنها یەکێتیە چۆن لەسەر ئەوە تەکفیری بـکەم!

لەوەڵامـدا ئەڵێن پێغەمبەر صلی الله علیه وسلم ئەفەرموێت : (ستكون عليكم أئمة تعرفون منهم وتنكرون، فمن أنكر بلسانه فقد برئ، ومن كره بقلبه فقد سلم، ولكن من رضي وتابع) (١)

---

(١) : صحیح مسلم (1854)

واتە : سەرکردە وکاربەدەستانێ پەیدا ئەبن کاری باش وخراپ ئەکەن هەرکەس ئینکاریان لێ بکات بەزمان ئەوا بەریئ بووە لێیان وەهەرکەس(نەتوانێ بەزمان دژیان بێت) بە بەدڵ ڕقی لێیان بێت ئەوا دینەکەی سەلامەتە بــەڵام کەسێ ڕازی بێت پێیان کەسێ شوێنیان بکەوێت (ئەوا لەگەڵ ئەوانە) ئەم فەرموودە باس کاربەدەستانێکی موسڵمان ئەکات کەخراپەیان لێ دەرکەووتوە ئەی چجای کەسێ شوێن دەسەڵات وحزبێ بکەوێت کەبەرنامەکەی کوفری بێت و مەنهەجەکەی دژی حوکمی الله بێت ؟؟

ئیمام ابن حجر لە المطالب العالیة لە ابن مسعودەوە ئەیگێڕێتەوە کەفەرموویەتی : (سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: من كثر سواد قوم فهو منهم، ومن رضي عمل قوم كان شريكا لمن عمله) (١)

واتە : بیستم لە پێغەمبەر صلى الله عليه وسلم ئەیــفەرموو هەرکەسێ ڕەشــای هەر گەلێ زیادبکات ئەوا ئەوویش لەوانە وە هەرکەسێ ڕازی بێت بەکرداری هەرگەلێک ئەوا هاوبەشی کارەکەیانە .

باسی دووجۆری کرد:

١- کەسێ ئەندام بێت لەهەرکۆمەڵ وگەلێک ئەویش هەرلەوانە

٢-وەکەسێ لەدوورەوە ڕازی بێت بەکاری هەرگەلێک ئەویش هەرلەوانە

(١) : الراوي عبدالله بن مسعود المحدث : ابن حجر العسقلاني المصدر : فتح الباري لابن حجرالصفحة أو الرقم (13/41)

ئیمام ـی المهلب فەرمویەتی : (في هذا الحديث أن من كثر سواد قوم في المعصية مختارا أن العقوبة تلزمه معهم) واتە : ئەم فەرموودەیە ئەوەی تێدایە هەرکەسێ بەویستی خۆی ڕەشای هەر گەلێک زیاد بکات لەتاواندا ئەوا هەمان سزای ئەوان دەیگرێتەوە (واتـا سزای ئەو گەلە کوفربێت ئەوا حوکمی کوفر تۆش ئەگرێتەوە).

ئیمامـی مالک لەم فەرموودەیە ئەوەی دەرهێناوە کەهەرکەسێ لەگەڵ ئارەق خۆر دانیشێت هەمان سزای ئارەق خۆرەکە بدرێت ئەگەرچی ئارەقیشی نەخواردبێتەوە لەگەڵیا (کـەواتا ئەوەی لەگەڵ هەرکۆمەڵێک بێت هەمان سزای ئەوان ئەیگرێتەوە ئەگەرچی هەمان کوفری ئەوانیش نەکـات)

شێخی ئیسلام ابن تيميه دەفەرموێت : (والطائفة إذا انتصر بعضها ببعض حتى صاروا ممتنعين فهم مشتركون في الثواب والعقاب ...: فأعوان الطائفة الممتنعة وأنصارها منها فيما لهم وعليهم)
هەربـۆیە هەرکۆمـەڵێ ئەگەر بەهۆی یەکتریەوە سەرکەوتن تاوایـان لێهات ببن بەخاوەن هێز ئەوا هەموو تاکەکانیـان هاوبەشن لەسزا وپاداشـت هاوکاریکارانی کۆمەڵەی خاوەن هێز وسەرخەرانی هەمان حوکمی کۆمەڵەکەیـان وەردەگـرن . (کەواتـا یارمەتیدەر وسەرخەر وپشتیوانی هەرکۆمەڵێک بیت ئەوا هەمان حوکمی ئەوکۆمەڵە ئەتگرێتەوە)

وقال الله سبحان تعالى :

(لَّا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِن دُونِ الْمُؤْمِنِينَ ۖ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ فِي شَيْءٍ) (١)

نابێ بڕواداران جگە لە بڕواداران کەس بگرن بەدۆست و بەیارمەتیدەروو پشت و پەنای خۆیان هەرکەسێک لەفەرمانی الله دەرچێ و کافران بکاتە دۆستی خۆی، ئەوە هیچ بەشێکی نیە لەئیمان بون بە الله ولەئیمان دابڕاوە.

کەواتــا باباوکیشت یان دایک یان براشت هەرکەسێکت کەوتە کوفرەوە ئەوا ناوی کوفر ئەیگرێتەوە

شێخ محمدی کوڕی عبدالوهاب ئەفەرموێت : (ومعنى الكفر بالطاغوت: أن تبرأ من كل ما يعتقد فيه غير الله، من جنى، أو أنسى، أو شجر، أو حجر، أو غير ذلك; وتشهد عليه بالكفر، والضلال، وتبغضه، ولو كان أنه أبوك أو أخوك; فأما من قال أنا لا أعبد إلا الله، وأنا لا أتعرض السادة، والقباب على القبور، وأمثال ذلك، فهذا كاذب في قول لا إله إلا الله، ولم يؤمن بالله، ولم يكفر بالطاغوت)

مانای کوفرکردن بەطاغوت ئەوەیە خۆت بەریئ بکەیت لەهەرشتێ کەخەڵکی بڕوایان پێ هێناوە لەجیاتی الله تعالى لە جن ولەمرۆڤ ولەدار ولەبەرد وجگە لەوانەش وە شایەتی لەسەر بەیت بەکوفر وگومڕایی ورقت لێی بێت ئەگەر باوکیشت بێت وبراشت بێت بەڵام ئەوکەسەی بڵێت من تەنها الله ئەپەرستم بەڵام لەبارەی شیرک ی سەر گۆڕەکان (وبەرنامە دەستکردەکان) وموشریکان (وطاغوت ومورتەدان وسەرخەرەکانیان) ناوەستمەوە لەدژیان وە قسەیان لەسەر ناکەم ئەوکەسە درۆی کردووە لەوتنی لااله الاالله نەئیمان ی بەالله هێناوە نەکوفری بەطاغوت کردوە

(١) : سورة آل عمران آية ٢٨

ماكـوان ئەڵێت الله عادل نیـــە لەدوونیادا
عەدلی الله بۆقـــیامەتە نەك دوونیا

ئەم جاهیلە وائەزانێ عەدلـی الله بریتیە لەوەی فەقیر ودەوڵەمەند بەهێز ولاواز خۆشی وناخۆشی بونی نەبێت وهەمووی وەك یەك بێت جابەهۆی بونی ئەوشتانەوە لەدوونیادا ئەلێت الله عادل نیە لەدوونیادا والعیاذباالله

ئەم جاهیلە دوور لەعەقیدەیە نازانێ هەموو کارێکی الله عەدل وحیکمەتـی تێدایە الله تعالی ـدەفەرموویێت :

(وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ) (١)

الله ستەمکارانی خۆشناوێ

لەفەرموودەیەکی قودسیدا ئەفەرموویێت : (یا عبادي إني حرمت الظلم على نفسي وجعلته بينكم محرما فلا تظالموا) (٢)

بەندەکــانم من ستەمکردنم لەسەر خۆم قەدەغەکردووە ولەنێوان ئێوەشدا قەدەغەم کردووە بۆیە ستەم لەیەکتری مەکەن

کەواتــا گەورەترین کوفرە کەبڵێی الله عادل نیە واتا الله ـت بەدرۆخستۆتەوە ئەڵێی ستەم کارە لەدوونیادا ! چونکە پێچەوانەی عەدل [ستەمکاریە]

لەوانــەیە بڵێن باشە ئەگەر الله لەدوونیادا عادلـە بۆ مۆڵەت ئەیات زاڵمان ستەم لەموسڵمانان بکەن وقەتڵ وعامیان بکەن

---

(١) : سـورة آل عمران آیـــة ٥٧

(٢) : رواه مسلم.

لەوەڵامـدا ئەڵێین ئەمە ئەو پەڕی عەدالەتی الله یە کەپڕە لەحیکمـەت سـەرنج بەن الله چی ئەفەرموویت :

(وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّمَا نُمْلِي لَهُمْ خَيْرٌ لِّأَنفُسِهِمْ ۚ إِنَّمَا نُمْلِي لَهُمْ لِيَزْدَادُوا إِثْمًا ۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ) (١)

با ئەوکەسانەی کە ڕێبازی بێ باوەڕییان گرتووە، پێیان وا نەبێ ئەومۆڵەت و نیعمەتانە پێیان دەبەخشین، قازانج و خێرە بۆیان بێگومان هەر لەبەرئەوەیە تەمەنیان درێژ ئەکەین و مۆڵەتیان ئەدەین، کەباری گوناحیان زیاتر بێ و سزایەکی توند و ئابڕووبەریشیان بۆهەیە لەسەر کارەکانیان

وە الله تعالی دەفەرموویت :

(وَلَا تَحْسَبَنَّ اللَّهَ غَافِلًا عَمَّا يَعْمَلُ الظَّالِمُونَ ۚ إِنَّمَا يُؤَخِّرُهُمْ لِيَوْمٍ تَشْخَصُ فِيهِ الْأَبْصَارُ) (٢)

هەرگیز تۆ وا بیر مەکەرەوە کە الله لە کاروکردەوەی ستەمکاران خافڵ و بێ ئاگابێت، نەخێر، بەڵکو بەهەموو کارێکیان زاناو ئاگادارە، بەڵام بۆماوەیەک مۆڵەتیان دەدات، پاشان دەیانگرێ و تۆڵەیان لێدەسێنێت،

وەک دەفەرموێ: هەر بۆئەو ڕۆژە دوایان دەخاو دەیانهێڵێتەوە کەئەوەندە سەختە گشت چاوێک لە ترسانا ئەبڵەق دەبن و، لە بزووتن دەکەون.

(١) : سـورة آل عمران آيــة ١٧٦
(٢) : سـورة ابراهيم آيــة ٤٢

کـەواتە مۆڵەتدانی الله بەستەمی ستەمکاران بۆ قورسکردنی سزای ستەمکارانە لەهەمان کـاتدا بۆ تاقیکردنەوەی ئیماندارانە تا پاک وپیس لێک جیابکاتەوە کەواتـا لێرەدا حیکمـەتی الله دەرئەکەوێت نەک والعیاذ باالله ئەمە مانای ئەوەبێت الله عادل نەبێت

الله تعـالی دەفەرمووێت :

(مَّا كَانَ اللَّهُ لِيَذَرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَىٰ مَا أَنتُمْ عَلَيْهِ حَتَّىٰ يَمِيزَ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ ۗ) (١)

الله تعالی هیچ کات بڕوادارانی بێ تاقیکردنەوە نەهێشتۆتەوە بەڵکو هەندێ جار بۆپاڵاوتنی چاک و خراپ، بێ ئارام و بەئارام، جۆرە بەڵاو نەهامەتی ئـەنێرێ هەتا پیس و پاک لەیەک جیا بکاتەوە،

کەواتـا ئەمە حیکمـەت ـی الله یە تا لەقیامەتدا سزای هەرکەسێکی ـدا کردەوەکانی دوونیای بکات بەبەڵگە بەسەریەوە هەربۆیەش الله دوونیای بۆتاقیکردنەوە داناوە وەهەموو قەدەرێکی الله ـش حیکمەتی لەپشتەوەیە وپڕە لەعدل وە الله تعالی کاتێ موسڵمانان توشی بەڵایەک ئەکات مانای ئەوەنیە الله عادل نـیە بەڵکو حیکمەتێکی گەورەی تێدایە

(١) : سـورة آل عمران آیــة ١٧٩

پێغەمبەرصلى الله عليه وسلم دەفەرمووێت : (عجبا لأمر المؤمن، إن أمره كله خير، وليس ذاك لأحد إلا للمؤمن، إن أصابته سراء شكر فكان خيرا له، وإن أصابته ضراء صبر فكان خيرا له) (١)

سەیرم دێت بەکاروباری باوەڕدار چونکە هەموو کارەکانی خێرە ئەمەش بۆکەس نیە ئیلا بۆ ئیماندار نەبێت کاتێ توشی خۆشی وچاکە ئەبێت سوپاسگوزاری الله ئەکات ئەمەش بۆی خێرە وە کاتێ توشی بەڵا ونەهامەتیەک ئەبێە ئارام ئەگرێ ئەمەش خێری تێدایە بۆی .

کەواتـــا هەموو قەدەرێکی الله لەدوونیا بەخۆشی وناخۆشیەوە پڕە لەحیکمەتی الله نەک ستەم

شيخ الإسلام ابن القيم رحمه الله دەفەرمووێت : (الله سبحانه تَوَلَّى تدبيرَ أمورِهم بموجب علمِه وحكمته ورحمته أَحَبُّوا أم كرهوا، فعرف ذلك الموقنونَ بأسمائه وصفاته، فلم يتَّهموه في شيءٍ مِن أحكامه، وخفي ذلك على الجهل به وبأسمائه وصفاته، فنازعوه تدبيرَه، وقدحوا في حكمتِه، ولم يَنقادوا لحكمه، وعارضوا حكمَه بعقولهم الفاسدة، وآرائهم الباطلة، وسياساتهم الجائرة، فلا لربهم عرفوا، ولا لِمصالحهم حصلوا) (٢)

---

(١) : رواه مسلم.
(٢) : "الفوائد" (ص: 93)

واتە : الله تعالی کاروباری بەندەکان بەڕێوە ئەبات بەزانست و حیکمەت وڕەحمەت ـی خۆی جا بەندە پێی خۆش بێت یاخود پێی ناخۆش بێت جائەوانەی یەقینیان هەیە بەناو وسیفاتەکانی الله الله تۆمەتبارناکەن لەهیچ بڕیارێکی الله تعالی بەڵام ئەم هەقیقەتە لەکەسانی جاهیل بەناو وسیفاتەکانی الله شاراوەیە بۆیە ململانێ دەکەن لەگەڵ بەڕێوەبردنی الله تعالی بۆکاری بەندەکان تانە ئەیەن لەحیکمەت ـی الله وەملکەچی بڕیاری الله نابن دژی حیکمەتی الله ئەوەستنەوە بەئەقڵە فاسدەکانیان وبۆچونە باتڵەکانیان وە بەبەڕێوەبردنە ستەمکاریەکانی خۆیان جائەمانە نە پەروەردگاری خۆیانیان ناسی نە بەرژەوەندیەکانی خۆیانیان بەدەست هێنا .

وە پێغەمبەر صلی الله علیه وسلم فێری کردووین کە ئەم دووعایە بکەین کە قەدەری الله هەمووی بە عەدل و دادوەر ناوئەبات کـە دەفەرموویێت : (اللَّهُمَّ إِنِّي عَبْدُكَ, ابْنُ عَبْدِكَ, ابْنُ أَمَتِكَ, نَاصِيَتِي بِيَدِكَ, مَاضٍ فِيَّ حُكْمُكَ, عَدْلٌ فِيَّ قَضَاؤُكَ,أَسْأَلُكَ بِكُلِّ اسْمٍ هُوَ لَكَ, سَمَّيْتَ بِهِ نَفْسَكَ, أَوْ أَنْزَلْتَهُ فِي كِتَابِكَ, أَوْ عَلَّمْتَهُ أَحَدًا مِنْ خَلْقِكَ, أَوِ اسْتَأْثَرْتَ بِهِ فِي عِلْمِ الْغَيْبِ عِنْدَكَ, أَنْ تَجْعَلَ الْقُرْآنَ رَبِيعَ قَلْبِي, وَنُورَ صَدْرِي، وَجَلاَءَ حُزْنِي, وَذَهَابَ هَمِّي) (١)

(١) : رواه أحمد 1 / 391

واتە : پەروەردگار من بەندەی تۆم و کوڕی بەندەی تۆم و کوڕی بــەندەی تۆم چارەنووسم بەدەستی تۆیە بڕیارت بەسەرمدا تێپەڕیوەو بڕیارەکانت بەسەرمدا دادپەروەرانەیــە داوات لێئـەکەم بەهەموو ئەو ناوانەی کەناوت لەخۆ ناوە یان داتبەزاندۆتت خوارەوە لەقورئــانەکەتدا یان یەکێکت فێرکردووە لەبەندەکــانت یان لەزانستە نهێنی وپەنهانیەکـانی خۆتدا هەڵتگرتوە(کەس نایزانێت جگەلەخۆت نەبێت) قورئــان بکە بە بەهاری دڵـم و ڕوناکی سنگم و ڕەوێنەرەوەی دڵ تەنگیم و لابەری خەم و پەژارەم)

قالوا: أفلا نتعلمهنَّ يا رسول الله، قال: (بلا، ينبغي لمن يسمعهنَّ أن يَتعلمهنَّ)
وتیان ئەی رسول الله صلی الله علیه وسلم خۆمان فێری ئەو دوعایە کەین ؟
فەرمووی بەڵێ پێویستە لەسەر هەرکەسێ ئەمەی بیست خۆی فێربکات .

جامەبەستمان لێرەدا ئەوەیە کەرسول الله صلی الله علیه وسلم هەموو بڕیارەکانی الله کەبەسەر مرۆڤ دیت لەدونیا بەعدل ودادپەروەری ناوی برد بەپێچەوانەی ماکوان کەریم کەدژی ئایەت وفــەرموودە قسە ئـەکـات

لە ئەثەرێکدا ئیمام أحمدُ لە الزُّهد هێناویەتیەوە دەیگێڕێتەوە : (أن موسى قال: يا رب، هلَّا سويتَ بين عبادك، قال: إني أحببتُ أن أُشكَرَ)
واتە موسا فەرمووی پەروەردگار بۆچی هەموو مرۆڤەکانت یەکسان نەکردووە (لەئیمان هێنان وقەدەریان ـدا) ؟ الله تعالی فەرمووی لەبەرئەوەی ئەمەوێ سوپاسم بکەن

ئیمام ابن قیم ئەفەرموویێت : (فالله تعالى لا يُعطي ولا يمنع إلا بحكمةٍ وعدلٍ والشاكرون هم الذين يَعرفون قدرَ نعمة الهداية ويَشكرونها، واللهُ سبحانه لم يعدلْ عن موجب العدل والإحسان في هداية مَن هدى، وإضلال مَن أَضَلَّ، وإعطاء مَن أعطى، ومَنْع مَن منَع، فهو لم يَطْرُدْ عن بابه ولم يُبعدْ عن جنابه مَن يليق به التقريبُ والهدى والإكرامُ، بل طرَد مَن لا يليق به إلا الطردُ والإبعاد، وحكمتُه وحمدُه تأبَى تقريبَه وإكرامَه، وجعله مِن أهله وخاصته وأوليائه) (١)

الله تعالی کاتێ ئـەبەخشێ بەبەندەیەک و نابەخشێ بەبەندەیەک ئیلا بەحیکمەت و عەدلی خۆیەتی ئەوانەی کەسوپاسی الله ئەکەن ئەوانە ئەندازەی ئەو نیعمەتی هیدایەتە ئەزانن بۆیە سوپاسی الله ئەکەن الله تعالی لەعەدالەت وچاکەکاری خۆی لای نەداوە لەهیدایەتدانی کەسانی هیدایەت ـدراو و لەگومڕاکردنی کەسانی گومڕا و لەبەخشین بەوانەی الله پێی بەخشیون وە لە ڕێگریکردن لەوانەی پێیانی نەبەخشیوە چونکـە الله تعالی کەسێ دوورناخاتەوە لەدەرگای خۆی و لەزاتی پیرۆزی خۆی دووریناخاتەوە کەشــایستەی هیدایەت وڕێز لێنان بێت بەڵکـو الله تعالی ئەوانە دوورئەخاتەوە لەخۆی کەشایستەی دەرکردن و دوورخستنەوەن بۆیە حیکمـەت ـی الله وسوپاسگوزاریەکی وائەخوازێ کەئەوو کەسانە شایستەنین نزیک بن لە الله و دووریان بخاتەوە ونەیان کات بەدۆستی خۆی

---

(١) : "المدارج" (1/ 147)

کەواتـــا الله پێت ببەخشێ یان پێت نەبەخشێ ستەمکـار بیت یان ستەملێکراو بیت ئیماندار بیت یان کـــافر هەمووی بەعەدالەتی الله یە،وعەدالەتەکەشی پڕە لەحیکمەت

ماكـــوان تانه لەنواقض الاسـلام ـی شێخ محمدی کوڕی عبدالوهاب ئەیات

ماکوان کـەریمـی نەزان ئـەڵێت هەڵوەشێنەوەکانـی ئیسلام داهێنراوی محمدی کوڕی عبدالوهابـە نەلەقورئان باسکراوە نە لەلای ســەلەف پشت بەالله لەوەڵام ی ئەم نەفامانە ئەڵێین شێخ محمدی کوڕی عبدالوهاب دەفەرموێت (هەڵوەشێنەرەوەکانـی ئیسلام زۆرن دیارترینیان دە خاڵە

①شەریکدانان بۆ الله تعالی لەعیبادەت دا

جا بابزانین ئایا ئەم هەڵوەشێنەوەیەی ئیســلام لەقورئان وسونەت باسکراوە یان بیدعەی محمدی کوڕی عبدالوهابـە ؟ الله تعالی لەقورئان دا بەپێغەمبەر صلی الله علیه وسلم ئەفەرموێت :

(وَلَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ) (١)

بێگومان وەحی کراوە بۆ تۆو بۆ ئەو پەیامبەرانەی پێش تۆبون کە ئەگەر هاوبـەش دانێی بۆ الله تعالی ئەوە بێگومان هەموو کردەوەکانت پووچەڵ دەبێ و لە زیانمەندانیش دەبیت .

الله تعال ـی کردەوەی هەرکەس هەڵوەشێنێتەوە واتا ئەوکەسـە کـافرە

(وَمَن يَرْتَدِدْ مِنكُمْ عَن دِينِهِ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُولَٰئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ۖ وَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ) (٢)

---

(١) : سـورة الزمر آيـة ٦٥
(٢) : سـورة البقرة آيــة ٢١٧

واتە : جا هەرکەسێکتان لەئایینی خۆی پاشگەز بێتەوە بەوحاڵەتەوە لەسەر بێ باوەڕی بمرێ ئەوانە کە بەکافری دەمرن کاروکردەو چاکەکانیان هەڵئەوەشێتەوە دەڕوا، دەشبنە هاوەڵ و هاوڕێی دۆزەخ و، بەهەتاهەتایش لەوێ دەمێننەوە.

کەواتـا هەڵوەشێنەوە وتەکفیرکردن بەشیرک پەیام ـی قورئانە نەک بیدعەی شێخ محمد ـی کوڕی عبدالوهاب

②هەڵوەشێنەوەی دووەم

دانانی کەسێک لەنێوان خۆت والله تعالی داوای لێ بکەیت وپشتـی پێ ببەستیت هەرکەس ئەمە بـکات کافرە بەئیجماع ماکوان دەڵێت لەقورئان ـدا شتی واباس نەکراوە بەڵام الله تعالی دەفەرموێت :

(وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِن دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰ إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ۗ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ) (١)

ئەوانەی کە لە جیات ـی الله شتانێکی تریان کردووە بـەگەورەی خۆیان دەڵێن خۆ ئێمە ئەمانە ناپەرستین بەڵکو ئەمانەوێ بەهۆی ئەم پیاوباشانە لە الله نزیک بینەوە جا با واش بڵێن بێگومان الله هەق و ناهەق جیا دەکاتەوەو لەوناکۆکیەکەی لەسەرین وە الله تعالی ڕێـنمای کەسانێکی درۆزن وکـافـر ناکات

(١) : سـورة الزمر آيـة ٣

الله تەکــــــفیریان دەکات چونکە لەبتەکان دەپاڕانەوە تا لە الله نزیک ببنەوە ئایا ئەوەی شێخ فەرمووی بـیدعە بوو ؟ یان فەرمان ـی الله تعال ـی بوو؟

③هەڵوەشێنەوەی سێهەم

هەرکەسـێ کافران بەکافر نەزانێت یان گومانی هەبێت لەکوفریان یان ڕێگەکەیان بەڕاست بزانێت کافرە ئایا ئەمە بیدعەی شێخە ؟ یان فەرمانی شەرع و مەنهەج ـی سەلەفە ؟

الله لەقورئان فەرمان دەکات تەکفیری کافران بکەین (قـل یاایهاالکـافرون) پێیان بـڵێ ئەی کـافرەکان. کەواتا ئەگەر تۆ دژی فەرمانی الله بوەستیتەوە بـەکافر بڵێی ئەی موسڵمان ئەوا تۆ ڕەدی قورئانت داوەتەوە و ڕەدی قسەی الله ـت کردۆتەوە خۆت دەبیت بـەکافر

ئەوەش وتەی زانایان کەماکوان ئەڵێت ئایا سەلەف باسی ئەم کوفرانەیان کردوە !

ئیمام ـی احمد ـدەفەرموێت : (وما في اللوح المحفوظ وما في المصحف وتلاوة الناس وكيفما وُصف ، فهو كلام الله غير مخلوق ، فمن قال مخلوق ، فهو كافر بالله العظيم ، ومن لم يكفره فهو كافر) (١)

ئەوەی لەلوح المحفوظ ـدایە لەمصحف ـدایە وئەوەشی وئەوەشی خەڵک ئەیخوێنتەوە (لەقورئان) ئەوە وتەی الله تعال ـی یە و مەخلوق نیە ئەوەی بڵێت مەخلوقـە کـــافرە بەالله تعالی ئەوەشـی ئەوکەسە بەکافر نەزانێت ئەویش کـافرە

---

(١) : العقيدة للإمام أحمد بن حنبل برواية مسدد بن مسرهد المطبوع برواية الخلال ص 60

فەرموو ماکوان ـی جاهیل ئەوەش وتەی ئیمام احمد کەدەڵێی ئایا ئیمام احمد شتی وای وتوە بەڵێ زۆر لەمە زیاتریش بەڵام بۆ درێژنەبونەوە تەنها ئەوە بەس بۆ دەمکوت کردنی خۆت و هاوشێوەکانت

④ هەڵوەشێنەوەی چوارەم

هەرکەســێ بڕوای وابێت جگە لەڕێبازی الله ڕێبازێکی تر هەیە باشتر وچاکترە وەک ئەوانەی فەزڵی مەنهەجە طاغوتیەکان دەدەن بەسەر مەنهەجی پێغەمبەر صــلی الله علیه وســلم

ئەمەش هەموو قورئان وسونەت وهەموو ئومەت کۆڕان لەسەر ئەم کوفرە چونکــە الله تعالی لەقورئان ـدا دەفەرموێت :

(أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ ۚ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ) (١)

ئایا یــاسای نەفامیان ئەوێ جاکێ هەیە یاساکەی لەیاسای الله باشتر وچاکتربێت بۆ گەلێ کەخاوەن یەقین بن

کەواتـا یاسای الله چاکترینە وەپێغەمبەر صلی الله علیه وسلم ئەیفەرموو : (وان افضل الهدی هدی محمد صلی الله علیه وسلم) (٢)

باشترین وچاکترین ڕێباز ڕێباز وهیدایەتی محمدە صلی الله علیه وسلم.

جاکەسێ بلێت نەخێر ڕێبازێکی دیکە چاکترە کەواتـا قسەی الله وپێغەمبەر صلی الله علیه وسلم ـی بەدرۆخستۆتەوە و ڕەدی ئەو قسەیەی الله وپێغەمبەری کردۆتەوە جا هەرکەسێکیش یەک ئایەت یان یەک فەرمودەی سەحیح ڕەدبکاتەوە کــافرە بەئیجماع ـی سەلەف

(١) : ســورة المائده آیـة ٥٠

(٢) : أخرجه النسائي في ((المجتبى)) (3/ 188)، وأحمد (3/ 310)

ئیمام إسحاق بن راهویه رحمه الله دەفەرموێت : (وقد أجمع العلماء أن من .. دفع شيئًا أنزله الله ..وهو مع ذلك مقر بما أنزل الله أنه كافر) (١)
هەموو زانایان یەكدەنگن كەهەركەسێـك .. ڕەدی شـتێ بكاتەوە لەوەی الله دایبەزاندوە.. لەگەڵ ئەوەشـدا دان بنێت بەوەی الله دایبەزاندوە بەڵام ڕەدی بكاتەوە ئەوا كـافرە (واتە بڵێت دەزانم لەقورئان وسونەت وتراوە ئیسلام باشترین یاسایە بەڵام من پێم وایە دیمووكراسی باشترە ئەمە ڕەدی ئەو ئایەت وفەرموودانەی كردۆتەوە كەباس لەوەدەكات ئیسلام باشترینە بۆیە بەم ڕەدكردنەوەیە كـافرە بەئیجماع

⑤هەڵوەشێنەوەی پێنجەم

هەركەس حەزی بەشـتێ نەبێت كەپێغەمبەر صلى الله عليه وسلم پێی هاتوە ئەوا كـافرە ئەگەر كار بەو شتەش بكـات ئەمەش بیدعەی شێخ محمد نیە بەڵكـو وتەی الله تعالى ـیە كەدەفەرموێت :
(أَذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَرِهُوا مَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ) (٢)
ئەوان بەهۆی ئەوەی حەزیان نەبوو لەدابەزێنراوەكەی الله نەكرد الله تعالى كردەوەكانیانی پوچەڵ كـردەوە

ئیمام ـی طەبەری یەكێكە لەڕاڤەكارانی قورئان و لەسەلەفە ـدەفەرموێت : (وهذا حكم الله جلّ جلاله في جميع من كفر به) واتە : ئەمە حوكم ـی الله تعالى یە بۆهەموو ئەوانەی كوفر بەالله دەكەن

(١) : [التمهيد لابن عبد البر4/226]
(٢) : سـورة محمد آيــة ٩

الله تعالى ئەوکەسانە بەبێ ئیمان ناودەبات کەپێغەمبەر صلى الله عليه وسلم ناکەن بەدادوەر و ملکەچ ـی حوکمەکەی نابن و ڕازی نابن بەحوکمەکەی ـدەفەرموێت :

(فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا) (١)

نەخێر سوێند بەپەروەردگارت ئیمانیان نیە تاتۆ نەکەن بەدادوەر بۆچارەسەری کێشەکانیان وپاشان لەدڵیاندا ناڕازی بون بەحوکمەکەت دروست نەبێت و بەتەواوی ملکەچ ـی حوکمەکەت دەبن .

کەواتا ئەمە بیدعەی شێخ محمد نیە کەسێ ڕازی نەبێت بەحوکمێکی الله کـافرە

ئیمام ابنُ تَيميَّةَ دەفەرموێت : (مِن النِّفاقِ ما هو أكبَرُ، ويكونُ صاحِبُه في الدَّرْكِ الأسفَلِ مِن النَّارِ؛ كنِفاقِ عبدِ اللهِ بنِ أُبَيٍّ وغيرِه؛ بأن يُظهِرَ تكذيبَ الرَّسولِ، أو جُحودَ بَعْضِ ما جاء به أو بُغْضَه) واتە : لەنیفاق ـی گەورە کەخاوەنەکەی دەخاتە ژێرەوەی دۆزەخ وەک نیفاقەکەی عبدالله ـی کوڕی ابی وهاوشێوەکانی نمونەی دەرخستنی بڕوانەهێنان بەپێغەمبەر صلى الله عليەوسلم یان نکۆڵـی کردن لەهەنێ لەوەی پێغەمبەر صلى الله عليه وسلم پێی هاتوە یـان ڕق بـون لێی وحەز لێ نەکردنی

ئایا ئەمە داهێنراوی شـێخ محمد بوو ؟

(١) :سـورة النساء آيـة ٦٥

⑥هەڵوەشێنەوەی شەشەم

گاڵتە کردن بەشتێ لەدینەکەی پێغەمبەرصلی الله علیه وسلم ئەمە داهێنراوی شێخ محمد نیە ئەمە وتەی الله و ڕسولەکەیەتی صلی الله علیه وسلم الله تعالی دەفەرمووێت :

(وَلَئِن سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ ۚ قُلْ أَبِاللَّهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ) (١)

ئەگەر پرسیاریان لێ بکەیت ئەڵێن ئێمـە تەنها گاڵتە وگەپمان کردووە پێیان بڵێ ئـایا ئێوە بەئایەتەکانی الله و پێغەمبەرەکەی صلی الله علیه وسلم گاڵتە دەکەن بـــــیانوو مەهێنەوە ئێوە کافربــوون لەپاش ئەوەی باوەڕتان هێنابوو

زانایانی تەفسیر لەتەفسیری ئەم ئایەتە دەیگێڕنەوە

لە ابن عمر، ومحمد بن كعب، وزيد بن أسلم، وقتادة کەپیـاوێک لەغەزوەی تبوک ـدا وتی : (ما رَأينا مثل قرّائنا هؤلاء أرغب بطونا، ولا أكذب ألسنا، ولا أجبن عند اللقاء) هاوشێوەی ئەم قورئان خوێنانەمان نەبینیوە ورگ زل بێت و دەم بەدرۆبێت و ترسنۆک بێت لەکاتی ڕووبەڕوبونەوەدا .

تەنهـا ئەوەندەیان وت خەبەر لەئاسمانەوە دابەزیە سەرپێغەمبەر صلی الله علیه وسلم لەبارەی قسەی ئەم کۆمەڵە کەسـە کەتەکفیریانی کرد وپێیانی فەرموو عوزر مەهێننەوە ئێوە کافربوون لەپاش ئیمان هێنانتان

(١) :سـورة التوبة آيـة ٦٥

ئیمام القاضي عياض المالكي رحمـەالله ـدەفەرموێت : (اعلم وفقنا الله وإياك أن جميع من سبّ النبي صلى الله عليه وسلم، أو عابه، أو ألحق به نقصاً في نفسه، أو نسبه، أو دينه، أو خصلة من خصاله، أو عرّض به، أو شبّهه بشيء على طريق السبّ له، أو الازدراء عليه، أو التصغير لشأنه، والعيب له فهو سابّ له، وقد ذكر غير واحد الإجماع على قتله وتكفيره) (١)

چاکبـزانە الله ئێمە وتۆش ڕێنموی بکات هەرکەسێ جوێن بەپێغەمبەر صلى الله عليه وسلم بات یان عەیبداری بکات یان کەمو کوڕیەک باتە پاڵیەوە یان کەموکورتیەک بات بەپاڵ نەسەبیەوە یان بیاتە پاڵ دینەکەی یان سیفەتێ لەسیفەتەکانی یان ڕەخنەی لێ بگرێ یان شتێ بشوبهێنێت پێی لەسەر شێوەی جوێندان پێی یان کەم کردنەوە لەڕێز وپلەوپایەی ئەوا ئەوکەسە جوێنی پێداوە هەربۆیە زیاد لەزانایەک ئیجماعی نەقڵ کردوە لەسەر تەکفیرکردن وکوشتنی ئەوکەسە

شيخ الإسلام أحمد بن عبد الحليم بن عبد السلام بن تيمية الحرَّاني الحنبلي رحمـه الله ـدەفەرموێت : (وفي قولهم: {إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ} ما يدل على أنهم اعترفوا واعتذروا؛ ولهذا قيل لهم: {لاَ تَعْتَذِرُواْ قَدْ كَفَرْتُم بَعْدَ إِيمَانِكُمْ إِن نَّعْفُ عَن طَآئِفَةٍ مِّنكُمْ نُعَذِّبْ طَآئِفَةً}، فدلّ على أنهم لم يكونوا عند أنفسهم قد أتَوا كفرا، بل ظنوا أن ذلك ليس بكفر،) (٢)

(١) : (كتاب الشفاء ج 2 ص 932)
(٢) : (مجموع الفتاوى) (7 /273)

واتە : ئەوان کەوتیـان ئێمە تەنها گاڵتە وویاریمان کردووە بەڵگەیە لەسەر دانپێدانان و عوزر هێنانەوە بۆخۆیان بۆیە الله پێیانی فەرموو { عوزر مەهێننەوە ئێوە کافربوون لەپاش ئیمان هێنانتان ئەگەرلەکۆمەڵێکتان خۆش بین بەهۆی خۆدورخستنەوەیان لێتان ئەوا کۆمەڵێکتان ئەبێت سزای خۆی وەرگرێ } ئـەمە بەڵگەیە کەئەوان نەیانزانی ئەوقسانەیان کوفرە بەڵکو وایان گومان برد ئەوقسانە کوفرنیــە .

ئــیمام ابن حزم رحـمه الله دەفەرموێت : (صح بالنص أن كل من استهزأ بالله، أو بملك من الملائكة، أو بنبي من الأنبياء عليهم السلام، أو بآية من القرآن، أو بفريضة من فرائض الدين، فهي كلها آيات الله بعد بلوغ الحُجة إليه، فهو كافر) (١)

بەدەقی شەرع چەسپاوە کەهەرکەسێ گاڵتە بەالله بکات یان بەفریشتەیەک لەفریشتەکان یان بەپێغەمبەرێ لەپێغەمبەرەکان عليهم السلام یان بەئایەتێ لەقورئان یان بەفەرزێک لەفەرزکراوەکانی دیـن ئەمانە هەمووی ئایەتی الله ـن هەرکەسێ گاڵتەی پێ بکات دوای ئەوە حوجەی پێگەیشـتوە ئەوا کــافرە.

ئیمام فەرمووی حوجەی پێگەشتبێت واتا قورئان وسونەتی پێگەشتبێت ئەوکەسە نەیفەرموو لەدوای ڕونکردنەوە وتێگەیاندن بەڵکو فەرمووی لەپاش گەیشـتنی پێی

ئایــا ئابڕووچونی لەمەزیاتر هەیە بۆماکوان کەریم ؟

(١) : (كتاب الفصل ج 3 ص 299)

7 هەڵوەشێنەوەی حەوتەم

سیحرکردن ئەمەش بیدعەی شـێخ محمد نیە بـەڵكو وتەی الله تعالی ـیە کەدەفەرموێت :

(وَمَا أُنزِلَ عَلَى الْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ هَارُوتَ وَمَارُوتَ وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّىٰ يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ) (١)

هەروەها کەوتنە شوێنی ئەو زانیاریی و زانستیەی هاتبوویە سەر ئەو دوو فریشتەیە «هاروت و ماروت» لە «بابل»ی عێراقدا. لەو سەردەمەدا خەڵک زۆر سەرقاڵبوون بە جادوو و فڕوفێڵ لەگەڵ یەکتردا، جا لەوکاتەدا الله تعالی ئەودوو فریشتەی نارد تا جادوویان بۆ ڕوون بکەنەوەو خەڵکی تێبگاو بەهەڵە نەچن و بزانن کە جادوو لەگەڵ موعجیزەی پەیامبەرێتیدا دووشتی لێکجیاوازن، وە لەهەمان کاتیشدا ئەو دوو فریشتەیە بەخەڵکەکەیان دەوت: ئێمە تەنها مایەی تاقیکردنەوەین و هاتووین بۆ بەتاڵکردنەوەو هەڵوەشانەوەی سیحر، ڕەفتار بەسیحر مەکەن وە لەهەمان کاتدا هەر کەسێکیان فێری جادوو دەکرد لە سەرەتاوە پێیان دەگوت: ئەم کارەی ئێمە تەنها بۆ تاقیکردنەوەو فێربوونی جیاکردنەوەی (موعجیزە) و(سیحرە)و لەلایەن الله نێردراوین، کەوابوو ئاگادار بە!

پێغەمبەرصلی الله علیه وسلم فەرموویەتی: (حَدُ السَاحِرِ ضَرْبَةٌ بالسَيْف) (٢) سـزای ساحیر بریتیە لە کوشتنی بە شمشێر.

(١) :ســورة البقره آیـــة ١٠٢
(٢) :سنن الترمذي الجامع الصحيح،

الإمام أحمد رحمه الله فەرموویـەتی : (صح عن ثلاثة من أصحاب النبي صلى الله عليه وسلم في قتل الساحر) (١)
لە سێ هاوەڵی پێغەمبەرەوە صلى الله عليه وسلم بەسەحیح ـی هاتوە لەبارەی کوشتنی ساحیرەوە

ئیمام الحافظ ابن حجر رحمه الله تعالى دەفەرموێت : (وعند مالك أن حكم الساحر حكم الزنديق، فلا تقبل توبته، ويُقتَل حدًّا، إذا ثبت عليه ذلك، وبه قال أحمد) (٢)
لەلای ئیمام مالک سـزای ساحیر وەک کەسی زندیق وایە تەوبەی قبوڵ ناکرێت حەدەکەی وئەکوژرێت ئەگەر لەسەری چەسپا وەئەمەش وتەی ئیمام احمدە

ابن قودامە دەفەرموێت : (قال أصحابنا ويكفُر الساحر بتعلُّمه وفعله، سواء اعتقد تحريمه أو إباحته)(٣)
هاوەڵانمان دەفەرموون ساحیر کافر ئەبێت بەخۆفێرکردنی سیحر وکارکردن بەسـیحر جایەکسانە بەحەڵاڵی بزانێت یان بەحەرام

ئـایا ئەمە بیدعەی شـێخ محمد بوو ؟

(١) :(تفسير ابن كثير 1/144.)
(٢) :فتح الباري 10/236.
(٣) : المغني 10/106.

⑧هەڵوەشێنەوەی هەشتەم

ئیسـلام یارمەتیدانی موشریـکان بەسەر موسڵمانان الله تعالى ـدەفەرموێت :

(لَّا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِن دُونِ الْمُؤْمِنِينَ ۖ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ فِي شَيْءٍ) (١)

نابێ بڕواداران جگە لە بڕواداران کەس بگرن بەدۆست و بەیارمەتیدەروو پشت و پەنای خۆیان هەرکەسێک لەفەرمانی الله دەرچێ و کافران بکاتە دۆستی خۆی، ئەوە هیچ بەشێکی نیە لەئیمان بون بە الله ولەئیمان دابڕاوە.

الإمام ابن جرير رحمه االله لەتەفسیری ئەو ئایــەتە ئەفەرموێت : (ومعنى ذلك: لا تتخذوا أيها المؤمنون، الكفار ظهرا وأنصارا توالونهم على دينهم، وتظاهرونهم على المسلمين من دون المؤمنين، وتدلوهم على عوراتهم ومن يفعل ذلك (فليس من االله في شيء)، يعني بذلك: فقد برئ من االله وبرئ االله منه، بارتداده عن دينه ودخوله في الكفر) (٢)

مانای ئەو ئایەتە ئەوەیـە ئەی باوەڕداران کافران مەکەن بەپشت وپەنای خۆتان بەوەی

①وەلائتان بۆیان هەبێت لەسەرئاینەکـەیان

②وەسەریان بخەن بەسەر موسڵمانان

③وەیارمەتی وڕێگەپیشاندەریان بن لەسەر عەیب وعاری موسڵمانان

جاهەرکـەسێ ئەوە بکات ئەوا بەری بوە لەالله وە الله ش لەوکەسە بەریء بوە بەهــۆی هەڵگەڕانەوەی لەدین و داخل بونی بۆکـوفر.

---

(١) :سـورة آل عمران آيـة ٢٨

(٢) :(تفسير الطبري:٦ / ٣١٣،)

کەواتا ئیمام باسی سێ حاڵەتی کرد وبەهەڵگەڕانەوە ناوی برد

ئیمام ـی السدی لەتەفسیری ئەو ئایەتەدا دەفەرموێت : (أما "أولياء" فيواليهم في دينهم، ويظهرهم على عورة المؤمنين، فمن فعل هذا فهو مشرك، فقد برئ االله منه)(١)

بەڵام بەدۆستگرتنی کافران لەسەر ئاینەکەیـان وە ڕێگەپیشاندانیان بۆ کەموکورتی ئیمانداران هەرکـەسێ ئـەوکـارە بکات ئەوا موشریکە الله لەوکەسە بەریء بوە .

الإمام البغوي رحمه االله لەتەفسیری ئەو ئایەتەدا دەفەرموێت : (أي موالاة الكفار في نقل الأخبار إليهم، وإظهارهم على عورة المسلمين أي ليس من دين االله في شيء) (٢)

مەبـەست لەوئایەتەدا دۆستایەتی نەکردنی کافرانە لەنەقـڵ کردنی هەواڵی ئیمانداران بۆیان وە ڕێگەپیشان نەدانیان لەسەر کەم وکورتی ئیمانداران کەئەگەر هەرکەسێ هەواڵیان بۆنەقل بکات و کەموکورتی موسڵمانانیان پیشان بدات ئەوا لەسەر دینی الله نیە لەهیچ شتێکـدا .

(١) :(تفسير الطبري:٦ /٣١٤)
(٢) :(تفسير البغوي: ٢ /٢٥)

ئیمام ـی الخازن رحمه االله لەتەفسیری هەمان ئایەت فەرموویەتی : (يعني موالاة الكفار، من نقل الأخبار إليهم وإظهار عورة المسلمين، أو يودهم ويحبهم (فليس من االله في شيء) أي فليس من دين االله في شيء، .. وموالاة الله وموالاة الكفار ضدان لا يجتمعان) (١)

واتــا موالاتی کافران لەنەقـڵ کردنی هەواڵی موسڵمانان بۆکافران و پیشاندانی کەم وکورتی موسڵمانان یان پشتگیریکردنی کافران وخۆشویستنیان ئەوا هەرکەسێ وابێت هیچ ـی بۆنیە لەلای الله واتــا لەدینی الله نیە ئەوکەسە لەهیچ شتێکدا .. وە دۆستایەتی بۆالله لەگەڵ دۆستایەتی کردنی کافــران دووشتی دژبەیەکــن پێکەوە کۆنابنەوە

واتا دۆستایەتی کافران بکەی دەبیت بەدوژمنی الله دۆستایەتی بۆالله بکەی دەبێت ببیت بەدوژمنی کافران ناکرێ ولاءت بۆالله هەبێت و ولائیشت بۆکافران هەبێت دوشتی دژبەیەک کۆنابێتەوە لەیەک حاڵەتدا

ئایا ئەمە بیدعەی شــێخ محمدی کوڕی عبدالوهاب بوو ؟

---

(١) :(تفسير الخازن: ١/ ٣٥٨)

⑨هەڵوەشێنەوەی نۆهەم

هەرکەس پێی وابێت بۆی ڕەوایە دەرچێت لەشەریعەت ـی پێغەمبەر صلى الله عليه وسلم ئەم کوفرە لەقورئان وسونەت وئیجماع ـی زانایان باسکراوە وداهێنراوی شێخ نیە الله تعال ـی ـدەفەرموێت :

(وَمَن يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَن يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ) (١)

هەرکەسێ لەغیری ئـیسلام پەیڕەوی بکات ئەوا لێی وەرناگیرێت و لەڕۆژی دوایدا لەزیانمەندانە (کەواتـە کەسێ دەرچێت لەڕێبازی ئیسلام بۆڕێبازێکی تر لەزیان مەندانە)

ئـایا ئەزانی زیانمەندان کێــن لەقورئان ـدا ؟ الله ـدەفەرموێت :

(وَمَن يَكْفُرْ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ) (٢)

بێگومان هەرکەس بڕوای بەبەرنامەی ئیسلام نەبێ و پاشگەز بوویەوە، ئەوە بەراستیی هەمووکاروکردەوە چاکەکانیشی پووچەڵ دەبنەوە لە دوارۆژیشدا یەکێکە لە ڕیزی زیانمەنداندان.

کەواتا زیانمـەندان لەقیامەتدا ئەوانەن کـەکافرن بە باوەڕهێنان بەالله وڕسولەکەی صلى الله عليه وسلم وە الله ـدەفەرموێت :

(لَّهُ مَقَالِيدُ ا لسَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۗ وَالَّذِ ينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ أُولَٰئِ كَ هُمُ الْخَاسِرُونَ) (٣)

---

(١) : سـورة آل عمران آيـة ٨٥
(٢) :سـورة المائده آيـة ٥
(٣) :سـورة الزمر آيـة ٦٣

واتە: کلیلەکانی ئاسمان و زەوی تەنها بە دەست الله وەیە چۆنی بوێ دەستکاری دەکات ئەوانەی کافرو بێباوەڕن بە ئایەتەکانی الله ئا ئەوانەن زیانبارەکان و دۆڕاوەکان .

شـێخی ئیسلام ابن تیمە دەفەرموێت : (ومعلوم بالاضطرار من دین المسلمین وباتفاق جمیع المسلمین أن من سوَّغ اتباع شریعة غیر شریعة محمد صلی الله علیه وسلم فهو کافر) (١)
پێویستیەکی زانـراوە لەدینی موسڵمانان وە بەیەکدەنـگی موسـڵمانان کەهەرکەسـێک بەڕەوای دانێت شوێن جگە لەشەریعەتـی محمد صلی الله علیه وسلم بکەوێت ئەوکەسـە کـافرە

شیخ الإسلام ابن تیمیة رحمه الله دەفەرموێت : (فمن لم یؤمن بأن هذا رسول الله إلی جمیع العالمین، وأنه یجب علی جمیع الخلق متابعته، وأن الحلال ما أحله والحرام ما حرمه، والدین ما شرعه، فهو کافر مثل هؤلاء المنافقین ونحوهم ممن یجوز الخروج عن دینه وشریعته وطاعته إما عموماً أو خصوصاً) (٢)
هەرکەسێ بـاوەڕی وانەبێت کە پێغەمبــەر صلی الله علیه وسلم ڕەوانەکراوە بۆهەموو خەڵکی وە واجـــــبە لەسەر هەموو دروستکراوەکانی الله شوێنی بکەون وە باوەڕی وانەبێت کە حەڵاڵ هەر ئەوەیە کەلەشەریعەتی محمد صلی الله علیه وسلم حەڵاڵە وەحەرامیش هەرئەوەیە کەلەشەریعەتی ئەودا حەرامە وە حوکم وبەرنامە هەرئەوەیە کەالله شەرعاندویەتی ئەوا ئـەوکەسە کـــافرە...

---

(١) : (مجموع الفتاوى) (٢٨/ ٥٢٤)
(٢) : "[جامع الرسائل ص (44)].

وەک هاوشێوەی ئەو مونافیقانەی کەپێیان وایە ئاسـاییەلەدین وشەریعەت وگوێڕایەڵی پێغەمبەر صلی الله علیه وسلم دەربچیت جادەرچونی گشتی بێت یان تایبەت بێت لەشتێکدا .

کەواتا ماکوان جاهیلە بەشتێک کەپێویستیەکی زانراوە لەدینی موسڵمانان کەتۆ جاهیلی بۆ هێرش دەکەیتە سەر زانایان !

⑩هەڵوەشـێنەوەی دەیەم

پشت هەڵکردن لەدین وخۆفێرنەکردن بەدین وکارپێنەکردنی الله تعالی دەفەرموێت :

(وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهَا ۚ إِنَّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ مُنتَقِمُونَ) (١)

کێ لەو کەسە ستەمکار ترە کە بە ئایەتەکانی پەروەردگاری ئامۆژگاریی دەکرێت کەچی ڕووی لێ وەردەگێڕێت بەڕاستیی ئێمەش تۆڵە لە تاوانباران دەسێنین.

وقال الله سبحان تعـالی :

(أَمِ اتَّخَذُوا مِن دُونِهِ آلِهَةً ۖ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ ۖ هَٰذَا ذِكْرُ مَن مَّعِيَ وَذِكْرُ مَن قَبْلِي ۗ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ الْحَقَّ ۖ فَهُم مُّعْرِضُونَ) (٢)

(١) :سـورة السجدە آيـة ٢٢
(٢) :سـورة الأنبياء آيـة ٢٤

واتە : ئاخۆ ئەوان جگە لەالله چەند پەرستراوێکیان بۆ خۆیان هەڵبژاردووە پێیان بڵێ: ئەی موحەممەد صلى الله عليه وسلم بەڵگەی خۆتان بێنن بۆ راستیی ئەوەی دەیڵێن ئەمەی لەم قورئانەدایە پەندو یاد خەرەوەیە بۆ خۆم و بۆ ئەوانەی هاوەڵی منن و لەگەڵمدان، وە بەسەرهاتی پێغەمبەران و گەلانی پێش منیش باس دەکات، دە ئایا لە کتێبی هیچ کامێکیاندا هاوەڵ و هاوبەش بۆ الله ڕەوا بووە، ئەی ئێوە ئەوەتان لەکوێ هێنا بەڵکو ئەوان زۆربەی زۆریان هاوەڵ بۆ الله دادەنێن و حەق و ڕاستیی نازانن بێ لەوەش ڕوو وەردەگێڕن لەتەوحیـد و شوێنکەوتنی پێغەمبەر صلى الله عليه وسلم.

شیخ الإسلام ابن تيمية رحمه الله دەفەرموێت : (فلا يكون الرجل مؤمناً بالله ورسوله مع عدم شيء من الواجبات) (١)
مرۆڤ نابێت بەئیماندار بەالله و پێغەمبەرەکەی صلى الله عليه وسلم لەکاتێـکدا هیچ واجبێکی الله جێ بەجێ ناکات .

قال الله تعالى :

(قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ ۖ فَإِن تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ) (٢)

پێیان بڵێ گوێڕایەڵـی الله وپێغەمبەرەکەی بـن جائەگەر پشتیان هەڵکرد لەگوێڕایەڵیکردن ئەوا الله کافرانی خۆشناوێت

(١) : [انظر مجموع الفتاوى (7/ 621)].
(٢) :سـورة آل عمران آيـة ٣٢

ابن كثير رحمه الله دەفەرموێت : (﴿ فإن تَوَلَّوْاْ ﴾ أي تخالفوا عن أمره ﴿ فَإِنَّ اللّهَ لاَ يُحِبُّ الْكَافِرِينَ ﴾ فدل على أن مخالفته في الطريق كفر، والله لا يحب من اتصف بذلك وإن ادعى وزعم في نفسه أنه محب لله ويتقرب إليه، حتى يتابع الرسول النبي الأمي خاتم الرسل ورسول الله إلى جميع الثقلين) (١)

واتا ئەگەر پێچەوانەی فەرمانەکانی کاربکەن الله تعالى کافرانی خۆشناوێت کەواتا ئەم ئایەتە بەڵگەیە کەوا پێچەوانەکردنی فەرمانەکانی کوفرە وە الله تعالى ئەوکەسانەی خۆش ناوێ ئەگەرچی ئەوکەسە لافی ئەوەش لێ بدات کەالله ـی خۆشەوێت و خۆی لەالله نزیک دەکاتەوە تائەوکاتەی شوێن پێغەمبەر صلى الله عليه وسلم دەکەوویت کەنێردراوی الله یە بۆ مرۆڤ و جنۆکە وکۆتای پێغەمبەرانە وپێغەمبەرێکی نەخوێندەوارە .

ئیمامی ابن تيمية رحمه الله دەفەرموێ : (ومن الممتنع أن يكون الرجل مؤمناً إيماناً ثابتاً في قلبه بأن الله فرض عليه الصلاة والزكاة والصيام والحج ويعيش دهره لا يسجد لله سجدة ولا يصوم من رمضان ولا يؤدي الزكاة ولا يحج إلى بيته، فهذا ممتنع ولا يصدر هذا إلا مع نفاق في القلب وزندقة لا مع إيمان صحيح) (٢)

---

(١) : [تفسيرالآية من آل عمران آية (32)].

(٢) : [انظر مجموع الفتاوى (7/ 611)].

واتە : لەو ڕێگریانەی کەاللە بڕیاری داوە کەپیـاو نابێت بەئیمـاندار وئیمانی جێگیر نابێت لەدڵیدا کەاللە نوێژ و ڕۆژو و زکات وحەج ـی لەسەر فەرزکردوە کەچی سەردەمێك ئەژێت سوجدەیەک بۆاللە نابات وە ڕۆژووی ڕەمەزان ئەنجام نادات وەزەکات نادات وە حەج ـی ماڵی الله ناکات ئائەم کەسـە کەسێکی ڕێگرە وملکەچ نەبوە بۆفەرمانی الله ئەم حاڵەتە ئیلا لەکەسێك ئەوەشێتەوە کە نیفاق و زەندەقە لەدڵیـدا هەبێت نەک ئیمانێکی ڕاست .

لەوبەڵگانەش کەبەڵگەن لەسەر کافربونی کەسی پشت هەڵکەر لەکارکردن بەشەرعی الله ئەم ئایەتە پیرۆزەیە کەاللە ـدەفەرموێت :

(وَيَقُولُونَ آمَنَّا بِاللَّهِ وَبِالرَّسُولِ وَأَطَعْنَا ثُمَّ يَتَوَلَّىٰ فَرِيقٌ مِّنْهُم مِّن بَعْدِ ذَٰلِكَ ۚ وَمَا أُولَٰئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ) (١)

ئەڵـێن باوەڕمان هێناوە بەاللە وڕسولەکەی وگوێڕایەڵیان دەکەین کەچی لەگەڵ ئەوەشـدا دەستەیەکیان پشت هەڵدەکەن ئائەوانە باوەڕدار نیـن

(١) : سـورة النـور آيـة ٤٧

ئیمام ابن تيمية رحمـه الله ـدەفەرموێت : (فنفي الإيمان عمن تولى بالعمل وإن كان قد أتى بالقول... ففي القرآن والسنة من نفي الإيمان عمن لم يأت بالعمل مواضع كثيرة) (١)

الله تعالى نەفـی ئیمانی ئەوکەسەی کردوە کەپـشت دەکات لەکارکردن بەشەرعـی الله ئەگەرچی بەزمان یش دان دەنێت بەگوێڕایەڵی الله لەقورئان وسونەت بەڵگە زۆر هاتوە لەسەر نەفیکردنی ئیمانی ئەوکەسەی کەکـار ناکات بەفەرمانەکانی الله ورسولەکەی .

ئێســتا کێ بیدعەی داهێناوە ؟ شێخ محمد یان ماکوان ـە موعتەزیلەی قەدەری ئەشعەری جەهمی ؟

(١) : [انظر مجموع الفتاوى (7/142)].

ماکوان چونە پەرلەمان ودەنگدان حەڵاڵ ئەکــات

ماکـوان کەریم بەشداری لەدەنگدان حەڵاڵ ئـەکـات وە ئەڵێت دەنگ بەن بەحیزبە ئیسلامیەکان بۆئەوەی خزمەت بەئیسلام وموسڵمانان بکەن بـەڵام زانایان وسەرخەران وتیکۆشەرانی دەوڵەتی ئیسـلام ـی چۆن دەنگدان بـەعەلمانیـەکان بەکافربوون دائەنێن ئاواش دەنگـدان بە ئیخوانیـەکان وحیزبە بەناو ئیسلامیەکان بەکافربـوون دائەنێن لـەوانەیە بڵێی بەڵگـەی دەوڵەتی ئیسلامی چیـە ؟ ئـەوا پێتەڵێـم بـەڵـگەی موناصـرانی دەوڵـەتی ئیسـلام لەسەر تەکـفیرکـردنی حیزبە بەناوئیسلامیەکان وەکـ (بزوتنەوە . کۆمـەڵ . یـەکگرتوو)

تێبینی ئەمە تەنها پوختەیـەکە لەسەر کوفری مەنهەج ـی ئیخوان مفسدین ئەمە بەدەر لەوەی کەئەم حیزبانە پڕن لەکەسانی قبوری وموعتەزیلە وجەهمی وعەلمانی تەواو بەدەر لەوەی تێکەڵاوی ژن وپیاو و گۆرانی وهەڵپەڕکێ ورەقص وئاگری نەورۆز بـەحەڵاڵ ئەزانن بـەدەر لەوەی سەرکردە ومەلاکانیان لێرە ولەوێ چەندان قسـەیان کردووە کەکوفرە ئـەگەر باسـی کووفری تاکـ بەتاکیان بکەین بەسەد پۆست تەواو نابێت ئـەمـە تەنهـا باسی پوختەی مەنهەجـی ئەم حیزبـە بەناو ئیسـلامیـانە ئـەکەین

وەڵام ـی پرسیارەکەش ئەمـەیە لـەبەر ئەم چەند خـاڵانە موناصڕان و دەوڵـەتی ئیسـلامـی تەکـفیری ئەو حیزبانە ئـەکەن

① حەڵاڵـکردنی دیمووکـراسـیەت ویـاسا و دروشمەکانی دیموکراسیەت وشەرعاندنی دیمووکـراسیەت وشەرعیەت دان بەدیمووکراسـیەت بەناوی ئیسـلامـەوە کەدیمووکراسیەت حوکمی طاغوت وجاهلیەت وکـوفرە واتـا حوکم بـۆگەلـە بەڵام حیزبـە بەناو ئیسلامـیەکان بەحەڵاڵـی ئەزانن پەیڕەووی لەدیموکراسیەت بـکرێت

حوکمــی کەسێ چیە کەحوکمی غەیری شەرع حەڵاڵ بـکات ؟
وەڵام کـــوفرە بەئیجماعی زانایان

شێخ عبد اللطیف بن عبد الرحمن آل الشیخلە ئەفـەرمویت : (وإنما يحرُم إذا كان المستند إلى الشريعة باطلة تخالف الكتاب والسنة، كأحكام اليونان والإفرنج والتتر، وقوانينهم التي مصدرها آراؤهم وأهوائهم، وكذلك البادية وعادتهم الجارية... فمن استحل الحكم بهذا في الدماء أو غيرها؛ فهو كافر، قال تعالى : ﴿وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَا أَنزَلَ اللّهُ فَأُوْلَـئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ﴾ ... لكنهم لا ينازعون في عمومها للمستحل، وأن كفره مخرج عن الملة) (١)

(١) : "منهاج التأسيس" (ص 71)

واتە : حوکم بـردنەوە بۆ شەریعەتە باطلەکـان کەپێچەوانەی قورئان وسونەتە حەرامـە وەک حوکم بردنەوە بۆیاساکانی یۆنان وئیفرەنج وتەتار ویـاساکانیان کەلەهەواو ئـارەزوو وتێڕوانینەکانی خۆیـانەوە سەرچاوەی گـرتوە هەرکـەسێک حوکمکردن بەوانە حـەڵاڵ بـکات لەبابەتەکانی خوێن و بەدەر لەوەش ئـەواکـافرە (اللە فەرموویـەتی ئەوانەی دادوەری ناکەن بەوەی اللە دایبەزاندوە ئـائەوانە کـافرن).. موفەسیرەکـان ـی قورئان ڕاجیاوازیان نیـە کەئـەگەر کەسـێ حەڵاڵی بـکات حوکم بەغەیری شەرع بـکرێت ئەوکـەسە کافرە وەبەئیجماع گشتگیری ئایەتەکـە ئەوکەسـانە ئەگـرێتەوە وەکوفرەکەیان لەئومەتی ئیسـلامی ئەیانباتە دەرەوە .

②حەڵاڵـکردنی چونەناو مجلسـی تشریعی کاری مجلسـی تشریعـی چیە ؟

بریتیە لەوەی کۆمـەڵێ پەرلەمانتار کۆئەبنەوە بەپێی زۆرینەی دەنگـ بڕیار ئەیـەن چی شتێ قەدەغە بێت چی شتێ ڕێگەپێدراو بێت بەپێی زۆرینەی دەنگ بڕیارئەیـەن لەبڕی دەست بڕینی دز (زیندانی بکرێت) لەبـڕی جەڵد کـردنی زیناکـار (بەزۆرینەی دەنگی سزایان لەسـەر لائەدرێت ئەگەر بەڕەزامەندی هەردوولابـێت بەزۆرینەی دەنگ جیــهاد قەدەغەئەکرێت و بەزۆرینەی دەنگ دژایەتیکردنی موشریکان ئەکـرێت بەتــیــرۆر.. هتد)

لەو مجلسـەدا کەپێی ئەوترێ لیژنەی یـاسادانان هەموو یـاسایـەک بەپێی زۆرینەی دەنگ پـەسەند ئەکرێت بەبێ ڕەچاوکـردنی ئەوەی ئەو یاسـایە هاوتەبایە لەگەڵ شەرع یـان دژی شـەرعە.

جائەم حیزبـانە بەحەڵاڵـی ئەزانن بەشداری بکەن لەولیژنەیـەدا و لەگەڵیان ـدا یاسا بۆخەڵکی دەربکەن لەوانـەیە کەسێ بڵێت ئەم حیزبانە بـۆئەوە ڕۆشتون تاحوکمی پێچەوانەی ئیسلام پەسەند نەکـرێت لەوەلامـدا ئەڵێین ئەو مجلسە کەبانگەشەی یـاسادانان ئەکات هەربەڕۆشتنت بۆناو ئەو مجلسـە تۆ دانت بەوەداناوە کـەیاسادانان کاری مرۆڤە ومرۆڤەکـان یاسا دانەرن بـۆیە حیزبیەکان کەئەبنە بەشـێک لەو لیژنەیـە ئەوا دانیان بەوەدانـاوە کەحوکم بـۆ لیژنەی یاسادانانە وحوکـم بۆزۆرینەیــە ڕازی بـونـە بەوەی کەوا حوکم بەدەست مرۆڤەوەبێت کەلەگەڵیـان ئامادە ئەبن خودی مەبەستەکـەتان قبولکردوە کەدەسـەڵاتدانە بەوەی مرۆڤ یـاسادانەربێت کەواتــا ئێوە خۆشـتان بەوکارەتان بەشـداربونە وچونەتە ناو مجلس ـی تشریعیەوە خۆتان کردۆتە یـاسادانەر کەواتــا ئێوە بەبیانوی ڕێگریکردن لەخراپــەیـەک کەوتنە ناو تێکەڵبـون ودانیشتن لەناو مجلسێکی شیرکی یـاسادانانەوە وئەو ڕێبازە شـیرکیەتان قـبوڵکرد و ڕازی بــوون بچنە مجلسێکەوە کـەکوفری تێدائـەکرێت

وقال الله سبحان تعالـى :

(وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ حَتَّىٰ يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ ۚ إِنَّكُمْ إِذًا مِّثْلُهُمْ ۗ إِنَّ اللَّهَ جَامِعُ الْمُنَافِقِينَ وَالْكَافِرِينَ فِي جَهَنَّمَ جَمِيعًا) (١)

وە بەڕاستی لە قورئاندا دابەزیوەتە سەرتان کە هەر کاتێك بیستتان کە کوفر و گاڵتە بە ئایەتەکانی خودا دەکرێت، ئەوا ئێوە نابێ لەگەڵیاندا دابنیشن تاکو دەچنە سەر باسێکی تر، ئەگینا بەڕاستی لەو کاتەدا وەك ئەوان وان، بەڕاستی خودا کۆکەرەوەی مونافیقەکان و بێباوەڕانە لەنێو ئاگری دۆزەخدا. کەواتە ئەی باوەڕدار ئەگەر لە دانیشتنێکدا بوویت کە کوفر و تاوان و سوکایەتی بە دینەکەی خودا دەکرا و تۆش هیچ هەڵوێستێکت نەبوو بۆ بێزاری دەربڕین و سەرکۆنەکردنی ئەو تاوانانە و ئامۆژگاری ئەو تاوانبارانە، ئەوا بزانە کە حیسابی تۆش لەگەڵ ئەواندا دەکرێت و تۆش لەو تاوانە هاوبەشی، چۆن دەکرێت خۆت بە باوەڕدار بزانیت و لەهەمان کاتدا ئارام بگریت لە دانیشتنێك کە دژایەتی و سوکایەتی بە خودا و پێغەمبەرەکەی دەکرێت؟

الإمام أبو جعفر النحاس(338هـ)لە تفسیری ئایەتەکەدا دەفەرموێت : (دلّ بهذا على وجوب اجتناب أصحاب المعاصي، إذا ظهر منهم منكر، لأن من لم يجتنبهم فقد رضي فعلهم، والرضى بالكفر كفر) واتە : بەڵگەیە لەسەر واجب بونی دوورکەوتنەوە لەتاوانباران کاتێ تاوان دەکەن چونکە کەسێ لێیان دوورنەکەوێتەوە ڕازی بوە بەکردارەکەیان وە ڕازی بون بەکوفر کافربونە.

---

(١) : سـورة النسـاء آيـة ١٤٠

ئیمامی مكي بن أبي طالب(437هـ)دەفەرموێت : (إنكم إذا مثلهم كفار إذا جالستموهم على تلك الحال، لأن من لم يجتنبهم فهو راض بفعلهم، فالرضا بالكفر كفر) واتە : ئێوەش هەروەکـو ئەو کافرانەن ئەگەر لەگەڵیاندا دانیشن کاتێ کوفر دەکەن چونکە هەرکەسێ لێیان دوورنەکەوێتەوە ڕازی بوە بەکارەکەیان وڕازی بونیش بەکوفر کافربونە .

ئیمامی مقاتل لە (تفسير مقاتل) دەفەرموێت : {إِنَّكُمْ إِذاً مِّثْلُهُمْ} فى الكفر واتە : ئێوەش هەروەکو ئەوانن واتـــا لەکوفردا

ئیمامـی القرطبي لە أحكام القرآن لەتەفسیری ئەم ئایەتەدا دەفەرموێت : (فدل بهذا على وجوب اجتناب أصحاب المعاصي إذا ظهر منهم منكر، لان من لم يجتنبهم فقد رضي فعلهم، والرضا بالكفر كفر، قال الله عزوجل: (إنكم إذا مثلهم) واتە : ئەم ئایەتە بەڵگەیە لەسەر دوورکەوتنەوە لەخاوەن تاوانەکان کاتێ خراپەیان لێدەردەکەوێت چونکـە گـــەر کەسێ لێیان دوورنەکەوێتەوە ڕازی بـووە بەکردارەکەیان ڕازی بونیش بەکوفر کوفرە وەک الله فەرمووی ئێوەش هەروەکو ئەوانن.

بـەڵام ئێمـەی موەحیـد بڕوامان وایـە ئیسلام کامل بووە هەموو حوکمەکانی جێگیروچەسـپاون پێوستمان بەوەنیـە مرۆڤەکـان یـاسامان بۆدانێن هەرکۆمـەڵی بانگەشـەی ئەوەبکات یـاسادانان بۆمرۆڤـە بەشەرع ڕێگری لێ ئەکەین نەک بەموافەقەکردنی شیرک وکوفرەکەی وبەشداریکردن لەگەڵیـدا وە بـۆ ڕیگریکـردن لەخراپــە ڕێگای شەرعی بەکارئەهێنین نەک خۆمان وعەقیدەی خۆمان بدۆڕینین وبچینە ناو دینی موشـریکـانەوە

③ حیزبـە بەناو ئیسـلامیـەکان خۆیـان بەشدارن لەنوسینەوەی یـاسای پێچەوانەی شەرع (بۆنمونە یـاسای مافی پێکهاتەکان کەبەدەنگ پێدانی حیزبە بەناوئیسلامیەکان دەرچوە کـەقەدەغەی تەکفیرکردن و دژایەتیکردنی دینەکـانی تر ئەکات وە بـۆنمونە یـاسای بەرەنگاربـوونەوەی تـیـرۆر ...هتد) کـەواتـا درۆیـە بوترێ ئەوحیزبانە ڕێگرن لەدەرچونی یاسای پێچەوانەی ئیسـلام بانگەشەیەکی بێ ناوەڕۆکە واقیع شاهێدە بـۆ بەدرۆخستنەوەیـان

④گریـمان حیزبـە بەناو ئیسلامیـەکان لەولیژنـەیەدا بتوانن یـاسایەکی ئیسلام دەرچێنن و بیکەن بەیـاسای دەوڵەت ئایـا ئەمە بەیاسای ئیسـلامی دائەنرێت ؟ بـۆنمونـە ئێمـە کۆببینەوە بـڵێین ئایا ئارەق حەرام بکەین یـان حەڵاڵ ؟ لەئەنجامـدا سەدا 70 لەئێمە بڵێت باحەرامی بـکەین و سەدا 30 بڵێت باحەڵالی بکەیـن لەم حاڵەتەدا تەنهـا ئەم کـارەمـان دژایەتیکردنە لەگەڵ ئایەتی قورئان چونکـە ڕازی بـوینە حوکمـی الله بخرێتە ژێر بڕیاری مرۆڤـەوە با بەگومانی خۆشت دەنگ بەیت بۆحوکمـی الله بـەڵام ئەصلی کارەکـەت دژی ئایەتی الله یـە کەقبوڵت کردووە حوکمی الله بـخرێتە دەنگدانەوە وگاڵتەی پێ بکرێت

وقال الله سبحان تعـالی :

(وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَن يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ ۗ وَمَن يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُّبِينًا)(١)

بۆ هیچ پیاوو ژنێکی بڕوادار نیە کاتێ الله ـو پەیامبەرەکەی بڕیاری کارێکیان دا خۆیـان سەر پشک بن لەوەرگرتن یـان وەرنەگرتنی بەڵکو ئـەبێت ڕاستەوخۆ ملکەچی فەرمانی الله ورسولەکەی بن صلى الله علیە وسـلم

---

(١) : سـورة الأحزاب آيـة ٣٦

کەواتـا گەر لەئەنجامیشدا بڕیاردرا ئارەق حەرام بکرێت لەوڵاتـدا بڕیارەکـە لەبەر زۆرینەی دەنگ پەسـەند ئەکرێت نەک لەبەرئەوەی حوکمی الله یـە واتا گەر زۆرینە بڕیاربەن حەڵاڵ بـکرێت ئەوا حەڵاڵ ئەکرێت بەڵام زۆرینە وتیان حەرام بکرێت ئەوا حەرام ئەکـرێت کەواتـا لەئەنجامـدا حوکمـەکە لەالله وەرنەگیراوە بـەڵـکوو لەزۆرینەی دەنگی یاسـادانەرەکـان وەرگیراوە کـەواتا لەو مجلس ـە حوکم بۆزۆرینەی مرۆڤـە نەک بۆالله تعالـی بەتاک وتەنها

⑤ خودی حیزبـە بەناو ئیسـلامیـەکان تەنها ئیسـلام بەکارئەهێنن بۆ ئەوەی عاطیفەی موسڵمانان ڕابـکێشن ئەگینا دانا دارا کەلەلیژنـەی نوسینەوەی دەستوربـوو ڕایگەیـاند ووتی ئێمە دەستورێکی ئیسـلامی نانوسـینەوە دەستورێکی مەدەنی ئەنوسینەوە وە کاتێ لەمصر حوکمیان گرتە دەست محمد مورسی ڕایگەیاند کەحوکم بەدەستوری مصرِ ئەکـات ودەستی دزنابـڕێت ... هتد

⑥ حیزبـە بەناو ئیسـلامیـەکان هەموو چوارساڵ جارێ بەشدار ئەبن وئەبن بەبەشێک لەوحوکمـەتەی کەحوکم بـەشەرعـی الله تعالـی ناکـات واتا ئەم حیزبـانە هەرچوارسـاڵەو بەشێکن لەحوکمـەتێ کەحوکم بەشەرع ناکـات ئەبن بەپاڵپشت وپشتگیری کـار و پتەوکـار و بەهێزکاری ئەوحوکـمەتە قال الله تعالـی (فَلَا تَكُونَنَّ ظَهِيرًا لِّلْكَٰفِرِينَ) مەبـە پاڵپشت بـۆکافـران

⑦ یــاسای دەستکــرد بەسەروەر ناوئـەبەن وبەگەورەی ڕائەگرن وداوای سەروەری یـاسا بۆ مەحکەمـەکان ئـەکـەن بێگومان یــاساکە کەغەیری ئیسـلامە جاهلیەت وکـوفرە وە الله تعالـی ئەفەرموێت: (وَجَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلَىٰ ۗ)الله تعالــی وە وشەی شیرك وکـوفری کافران ـی ژێرخست ـوە

پێغەمبەر صـلی الله علیه وسلم فەرمووی : (الا إنَّ كلَّ شيٍء من أمرِ الجاهليةِ تحتَ قدمي) (١)
بەدڵنیــاییەوە هەموو شتێـکی جاهلیەت لەژێر پێیەکانمدایە .

ئیمام ـی الطبری رحمه الله لەتەفسیری ئـایەتی (إلى الذين يزعمون أنهم صدقوا بما أنزل إليك من الكتاب، وإلى الذين يزعمون أنهم آمنوا بما أنـزل من قبلك من الكتب، يريدون أن يتحاكموا في خصومتهم إلى الطاغوت) ئەفەرموێت
= يعني إلى: من يعظمونه
واتا ئەیـانەوێ حوکم بەرنەوەی بۆلای ئەوکەسـەی کەبەگەورەی ڕائەگرن (ويرضون بحكمه من دون حكم الله،وقد أمروا أن يكفروا به "، يقول: وقد أمرهم الله أن يكذبوا بما جاءهم به الطاغوتُ الذي يتحاكون إليه) فتركوا أمرَ الله واتبعوا أمر الشيطان ويريد الشيطان أن يضلهم ضلالا بعيدًا "، يعني: أن الشيطان يريد أن يصدَّ هؤلاء المتحاكمين إلى الطاغوت عن سبيل الحق والهدى، فيضلهم عنها ضلالا بعيدًا

(١) : رواه مسلم 1218

واتە : وەڕازی ئەبن بەحوکمی ئەوکەسە لەجیاتی حوکم ـی الله تعالی کەفەرمانیان پێکرابووکوفری پێ بکەن وەئەو حوکمەی کـەسی طاغوت هێناویەتی بەدرۆی بخەنەوە کەئـەوان حوکمیان بۆگێڕاوەتەوە بـەڵام ئەوان دەست بەرداری فەرمانی الله بـوون وشوێنی فەرمانی شەیطان کەوتن وەشەیطانیش ئەیەوێ گومڕایـان کات بەگومڕابـوونێکی دوور واتا شەیطان ئەیەوێ ئەو حوکم گێڕاوانە بۆلای طاغوت لەڕێگەی حەق وهیدایـەت دووربخاتەوە بەدوویەکی یەکجار زۆر گومڕایـان بکات.

کەچـی حیزبـە بەناو ئیسـلامیـەکان داوای سـەروەری وبەرزی وگەورەڕاگرتن وجێ بەجێکردنی یــاسا ئەکەن کەیـاساکەش جاهلیەتە.

⑧ پشـتگیری کـردنی حوکمـەت ـی دیمووکراسـی عەلمانی دژی دەوڵەتی ئیسـلامی و دەرکردنی فەتوای شەهیدی بـۆچەکدارانی حوکمـەت و چونە سەنگەری حوکمـی عەلمانی دژی دەوڵـەتی ئیسـلامی

وقال الله سبحان تعـالی :

(لَّا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِن دُونِ الْمُؤْمِنِينَ ۖ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ فِي شَيْءٍ)(١)

---

(١) : ســورة آل عمران آيــة ٢٨

ئیمام ـی ابن جریر رحمه االله لەتەفسیری ئەو ئایــەتە ئەفەرموێت : (ومعنى ذلك: لا تتخذوا أيها المؤمنون، الكفار ظهرا وأنصارا توالونهم على دينهم، وتظاهرونهم على المسلمين من دون المؤمنين، وتدلوهم على عوراتهم ومن يفعل ذلك (فليس من االله في شيء)، يعني بذلك: فقد برئ من االله وبرئ االله منه، بارتداده عن دينه ودخوله في الكفر) (١)

مانای ئەو ئایەتە ئەوەیـە ئەی باوەڕداران کافران مەکەن بەپشت وپەنای خۆتان بەوەی

①وەلائتان بۆیان هەبێت لەسەرئاینەکـەیان

②وەسەریان بخەن بەسەر موسڵمانان

③وەیارمەتی وڕێگەپیشاندەریان بن لەسەر عەیب وعاری موسڵمانان

جاهەرکـەسێ ئەوە بکات ئەوا بەری بوە لەاللە وە الله ش لەوکەسە بەریء بوە بەهـۆی هەڵگەڕانەوەی لەدین و داخل بونی بۆکـوفر.

ئیمام ـی السدی لەتەفسیری ئەو ئایەتەدا دەفەرمویێت : (أما "أولياء" فيواليهم في دينهم، ويظهرهم على عورة المؤمنين، فمن فعل هذا فهو مشرك، فقد برئ االله منه) (٢)

بەڵام بەدۆستگرتنی کافران لەسەر ئاینەکەیـان وە ڕێگەپیشاندانیان بۆ کەمو کورتی ئیمانداران هەرکـەسێ ئــەوکارە بکات ئەوا موشریکە الله لەوکەسە بەریء بوە .

(١) : (تفسير الطبري:٦ / ٣١٣)
(١) : (تفسير الطبري:٦ / ٣١٤)

ئیمام ـی الخازن رحمه االله لەتەفسیری هەمان ئایەت فەرموویەتی : (يعني موالاة الكفار، من نقل الأخبار إليهم وإظهار عورة المسلمين، أو يودهم ويحبهم (فليس من االله في شيء) أي فليس من دين االله في شيء، .. وموالاة الله وموالاة الكفار ضدان لا يجتمعان)(١)

واتـا موالاتی کافران لەنەقڵ کردنی هەواڵی موسڵمانان بۆکافران و پیشاندانی کەم وکورتی موسڵمانان یان پشتگیریکردنی کافران وخۆشویستنیان ئەوا هەرکەسێ وابێت هیچ ـی بۆنیە لەلای الله واتـا لەدینی الله نیە ئەوکەسە لەهیچ شتێکدا .. وە دۆستایەتی بۆالله لەگەڵ دۆستایەتی کردنی کافـران دووشتی دژبەیەکـن پێکەوە کۆنابنەوە

واتا دۆستایەتی کافران بکەی دەبیت بەدوژمنی الله دۆستایەتی بۆالله بکەی دەبێت ببیت بەدوژمنی کافران ناکرێ ولاءت بۆالله هەبێت و ولائیشت بۆکافران هەبێت دوشتی دژبەیەک کۆنابێتەوە لەیەک حاڵەتدا

الشيخ حمد بن عتيق دەفەرموێت : (إن مظاهرة المشركين، ودلالتهم على عورات المسلمين، أو الذب عنهم بلسان، أو الرضى بما هم عليه، كل هذه مكفرات، فمن صدرت منه - من غير الإكراه المذكور - فهو مرتد، وإن كان مع ذلك يبغض الكفار ويحب المسلمين) (٢)

سەرخستی موشریکان و ڕێگەپیشانـدانیان لەسەر عەیب وکەموکوڕی موسڵمانان یان دیفاع کردن لێیان بەزمان یان ڕازی بون بەوەی ئەوان لەسەرین هەموو ئەمـانە مرۆڤ کافـر دەکات لەهەرکەسێکەوە دەربچێ بەبێ ئیکـراهـ ئەوا مورتەدە ئـــەگەرچی ڕقی لەکافرانیش بێت وموسڵمانانیشی خۆش بوێ.

---

(١) : (تفسير الخازن: ١/ ٣٥٨)
(٢) : (الدفاع عن أهل السنةوالاتباع: ٣١)

الإمام ابن حزم رحمه االله دەفەرموێت : (وكذلك من سكن بأرض الهند، والسند، والصين، والترك، والسودان، والروم، من المسلمين فإن كان لا يقدر على الخروج من هنالك لثقل ظهر، أو لقلة مال، أو لضعف جسم، أو لامتناع طريق، فهو معذور، فإن كان هنالك محارباً للمسلمين معيناً للكفار بخدمة أو كتابة فهو كافر) (١)

هەرکەسێ لەموسڵمانان نیشتەجێ بێت لەخـاکی هند وسند وچین و تورك وسودان ورۆم ئەگەر توانای نەبێ لەووڵاتانە دەربچێ جالەبەر لاوازی لاشە بێت یان ماڵ یان ڕێگریەکانی ڕێگـا ئەوا عوزری هەیە بەڵام ئەگەر نیشتەجێ بێت لەولاتی کوفر و دژایـەتی موسڵمانان بکات ویارمەتی کافران بدات بەخزمەت کـردن یـان نوسـین ئەوا کـافرە

وقال الله سبحان تعالى:

(الَّذِينَ آمَنُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ۖ وَالَّذِينَ كَفَرُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ الطَّاغُوتِ فَقَاتِلُوا أَوْلِيَاءَ الشَّيْطَانِ ۖ إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا)(٢)

ئەوانەی باوەڕیـان هێناوە لەپێناو الله دەجەنگن وئەوانەشی بـــێ باوەڕن لەپێناو طـاغوت دەجەنگن سا دۆستانی شەیطان بکوژن وچاك بزانن فێڵ وتەڵەکەی شەیطان لاوازە

(١) : (المحلى: ١١/ ٢٠٠)
(١) :ســورة النساء آيــة ٧٦

جبير بن مطعم رضي الله عنه گێڕاویەتیەوە کە رسول الله صلى الله عليه وسلم فەرموویـەتی : (ليس منَّا مَن دعا إلى عصبيَّة، وليس منَّا مَن قاتَلَ على عصبيَّة، وليس منَّا مَن مات على عصبيَّة) (١)

لەئێمـە نیە ئەوکەسەی بانگەشە بۆ دەمارگیری بکات یاخود بجەنگێ بۆدەمارگیری وەلەئێمە نیە ئەووکەسەی لەسەر دەمارگیری دەمرێت

⑨ بـڕوابـوون بەپێکەوە ژیـانی ئازادانـە لەگەڵ موڕتەد وەمولحید ومارکسی و موشـریکان وهاوپەیمان بـوون لەهەڵبژاردن لەگەڵ حیزبـە کۆمنیستەکان و پیرۆزبای لێکردنیان لەکاتی سەرکەوتنی ئەوحیزبانە لەگۆنکرەکانیان یان ساڵیادی دامەزراندنیـان و بانگەشـەی پێکەوە ژیانی ئاشتیانە لەگەڵ هەموو حیزبێکی کـافر وموڕتەد ئـەکەن

حوکمــی کەسـێ چیە تعطیلی دژایەتیکردنی موشـریکان بـکات ؟

شـێخ حسين وشيخ عبدالله ـی کوڕی شيخ محمدی کوڕی عبدالوهاب ئەفەرموون : (فمن قال: لا أعادي المشركين، أو عاداهم ولم يكفرهم، أو قال: لا أتعرض أهل لا إله إلا الله، ولو فعلوا الكفر والشرك وعادوا دين الله، .. فهذا لا يكون مسلمًان بل هو ممن قال الله فيهم: {وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ أَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلاً * أُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا}) (٢)

---

(١) : رواه أبو داود، 4/5121.

(٢) : الدرر السنية (١٠/ ١٣٩ - ١٤٠) (سـورة النساء آيـة ١٥٠-١٥١)

واتە : کەسێ بڵێت من دژایـەتی موشـریکان ناکەم یـان دژایەتیان بـکات وتەکفیریــان نەکـات یـان بڵێت من ڕووبەڕوی ئەهلی لاالە الاالله نابمـەوە گەرچـی کوفر وشـیرکیش بکەن .. ئەوا ئەوکەسـه موسڵمان نیـه لەوکەسانەیـه کە اللە تعالـی لەبارەیـانەوە فەرموویـەتی

ئەڵێن: ئێمە باوەڕ بەهەندێکی ئـەکەین هەندێکیشیان بەجێی باوەڕ نازانین و ئـەشیانەوێ لەو نێوانەدا ڕێگەیەک بۆخۆیان دیاری بکەن ئـائەوانە بەڕاسـتی کــافرن

شـێخ عبداللطیف ال الشیخ ئەفەرموێت رحمـه الله تعالــی : (لا یتصور أنه یعرف التوحید ویعمل به، ولا یعادي المشرکین، ومن لم یعادهم لا یقال له: عرف التوحید وعمل به،)(١)

ناکـرێت ومەحاڵە کەسێ تەوحیدی ناسی بێت وکاری پێ بکات لەهەمان کاتدا دژایـەتی مووشـریکان نـەکات بەوکەسـه ناوترێ تەوحیدی ناسیوە وکاری بەتەوحید کردووە (کەدژایەتی مووشـریکان ناکات)

⑩بـڕوایــان بەئازادی بیروڕا هەیـه وەک خۆیان لەدروشمەکـانی دەنگدان ڕای ئەگەیەنن کـه حیزبانێکن بڕوایان بەئازادی بیروڕا هەیــه واتــا خەڵک ئازادە بڕوای بەئیـسلام بێت یان مورتەد بێتەوە وە لەسـەر خەڵک پێویست نیە ببن بەموسـڵمان چونکە ئازادی دژی واجبکردن ـی ئیسلامە لەسەر خەڵکــی

(١) : الدرر السنیة (٨/ ٣٥٩)

واتە : كەسێ بڵێت من دژایـەتی موشـریكان ناكەم یــان دژایەتیان بـكات وتەكفیریــان نەكـات یـان بڵێت من ڕووبەڕوی ئەهلی لاالە الاالله نابمـەوە گەرچـی كوفر وشـیركیش بكەن .. ئەوا ئەوكەسـە موسڵمان نیـە لەوكەسـانەیـە كە الله تعالـی لەبارەیـانەوە فەرموویـەتی

ئەڵێن: ئێمە باوەڕ بەهەندێكی ئـەكەین هەندێكیشیان بەجێی باوەڕ نازانین و ئـەشیانەوێ لەو نێوانەدا ڕێگەیەک بۆخۆیان دیاری بكەن ئـائەوانە بەڕاسـتی كـافرن

شێخ محمدی كوڕی عبدالوهاب رحمـه الله تعالی لـه هەڵوەشێنەوەی نۆهەم ی ئیسلام ئەفـەرموێت هەركەس پێی وابێت بۆی ڕەوایە دەرچێت لەشەریعەت ی پێغەمبەر صلی الله علیه وسلم (ئەوكەسـە لەئیسـلام دەرئەچێت) ئەم كوفرە لەقورئان وسونەت وئیجماع ی زانایان باسكراوە وداهێنراوی شێخ نیە الله تعال ی دەفەرموێت :

(وَمَن يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَن يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ)(١)

هەركەسێ لەغیری ئـیسلام پەیڕەوی بكات ئەوا لێی وەرناگیرێت و لەڕۆژی دوایدا لەزیانمەندانە (كەواتـە كەسێ دەرچێت لەرێبازی ئیسلام بۆرێبازێكی تر لەزیان مەندانە)

(١) :سـورة آل عمران آیـة ٨٥

شــــێخ ـی ئیسـلام ابن تیمە دەفەرموێت : (ومعلوم بالاضطرار من دين المسلمين وباتفاق جميع المسلمين أن من سوَّغ اتباع شريعة غير شريعة محمد صلى الله عليه وسلم فهو كافر) (١)

پێویستیەکی زانـراوە لەدینی موسڵمانان وە بەیەکدەنـگی موسـڵمانان کەهەرکەسـێک بەرەوای دانێت شوێن جگە لەشەریعەت ـی محمد صلى الله عليه وسلم بکەوێت ئەوکەسـە کـافرە

شيخ الإسلام ابن تيمية - رحمه الله دەفەرموێت : (فمن لم يؤمن بأن هذا رسول الله إلى جميع العالمين، وأنه يجب على جميع الخلق متابعته، وأن الحلال ما أحله والحرام ما حرمه، والدين ما شرعه، فهو كافر مثل هؤلاء المنافقين ونحوهم ممن يجوز الخروج عن دينه وشريعته وطاعته إما عموماً أو خصوصاً)(٢)

هەرکەسێ بـاوەڕی وانەبێت کە پێغەمبــەر صلى الله عليه وسلم ڕەوانەکراوە بۆهەموو خەڵکی وە واجـبە لەسەر هەموو دروستکراوەکانی الله شوێنی بکەون وە باوەڕی وانەبێت کە حەڵاڵ هەر ئەوەیە کەلەشەریعەتی محمد صلى الله عليه وسلم حەڵاڵە وەحەرامیش هەرئەوەیە کەلەشەریعەتی ئەودا حەرامە وە حوکم وبەرنامە هەرئەوەیە کەالله شەرعاندویەتی ئەوا ئـەوکەسە کـافرە وەک هاوشێوەی ئەو مونافیقانەی کەپێیان وایە ئاسـاییەلەدین وشەریعەت وگوێڕایەڵی پێغەمبەر صلى الله عليه وسلم دەربچیت جادەرچونی گشتی بێت یان تایبەت بێت لەشتێکدا .

(١) : (مجموع الفتاوى) (٢٨/ ٥٢٤)
(٢) :" [جامع الرسائل ص (44)]

ئـەمە تەنها پوختەیـەکی کورت بـوو لەسەر بەڵگـە وعەقیدەی موناسڕان ودەوڵەتی ئیسـلامی بۆتەکفیرکردن ـی حیزبـە بەناو ئیسلامیـەکان بـۆیـە ئەوەشی دەنگیـان باتێ لەلای دەوڵـەتی ئیسلامی کـافرە چونکە

① بـۆتە هۆی بەشـداریکردنی لەپڕۆسـەی دیمووکراسـی ویاسـادانان

②وە بۆتە پشتگیری کۆمەڵانێک کەئەوە عەقـیدە ومەنهەجیـانە

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ